

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

ORGANISMUL INTERMEDIERI
REGIONAL PENTRU DEZVOLT
REGIUNEA BUCUREȘTI-ILFOV

Fundația Prețuiește
Viața

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007- 2013

„Investește în oameni!”

Axa Prioritară nr. 6 „Promovarea Incluziunii Sociale”

Domeniul Major de Intervenție nr. 6.2 „Îmbunătățirea accesului și a participării grupurilor vulnerabile pe piața muncii”

Titlul proiectului: „Servicii integrate de sprijin pentru victimele violenței în familie și persoanelor cu dizabilități”

Contract număr: POSDRU/165/ 6.2/S/143222

Beneficiar: Fundația Prețuiește Viața

Fundația Prețuiește Viața este operator de date cu caracter personal nr. 18052

alege
dignitatea

Cartea dignității

15 Povești Despre Dignitate

Fundația Estar

Asociația Telefonul
Cămin

Consiliul Local Sector 6
Direcția Generală de
Asistență Socială și
Protecția Copiilor
Sector 6

Cartea Demnității

15 povești despre demnitate

*Poveștile din această carte sunt reale. Pentru protejarea
identității victimelor am folosit nume
fictive.*

Noi, oamenii, nu putem trăi fără povești. Nu putem nici măcar să înțelegem lumea din jur fără ajutorul poveștilor. Ne spunem unii altora povești de la vârsta cea mai fragedă: mamele își adorm copiii spunându-le basme, iar cărțile copilăriei sunt, toate, felurite povești. Aproape tot ce ne înconjoară poartă în sine miezul unei istorisiri: reportajele despre refugiați sunt povești despre primejdioase călătorii spre ținuturi mai primitoare; înfruntările sportive sunt povești despre bătălii; revoluțiile sunt povești despre vise, iar întâmplările cele mai banale sunt povești despre oameni obișnuiți. De fapt, trăim și spunem o poveste de fiecare dată când deschidem ochii dimineța. Poveștile cuprinse în această carte sunt despre 15 persoane, femei și bărbați, care au cunoscut umilința și durerea, care au fost respinși de semenii și chiar de propria familie. Firul roșu care le leagă a fost implicarea celor 15 personaje principale în proiectul „Alege demnitatea!”, dezvoltat de Fundația Prețuiește Viața, Fundația Estuar, Asociația Telefonul Copilului și DGASPC Sector 6, prin care acești oameni au reușit să își recapete mândria de sine, pierdută în urma a ani de abuzuri sau din cauza discriminării, și apoi să meargă mai departe.

Această carte ar putea fi un izvor de inspirație pentru toți cititorii ei. Pentru multe alte femei, aflate la rândul lor într-o relație marcată de abuzuri fizice sau verbale, poveștile doamnelor care au reușit să scape și să își croiască o viață independentă și liberă sunt pline de povește și îndrumări. Pentru cei care se confruntă cu diferite dizabilități, ca și pentru aceia care le sunt alături, îngrijindu-i, aceste povești sunt un sprijin moral și un gest de încurajare. Indiferent de încercările prin care trecem, nu suntem niciodată singuri; această carte, prin exemplele cuprinse în paginile sale, o dovedește din plin.

În cele din urmă, cartea ne inspiră și pe noi, ceilalți, care uităm prea adesea cât de important e să le fim alături celor mai puțin norocoși. În fața unor încercări precum cele cuprinse în aceste istorisiri, mulți dintre noi ar fi capitulat, fără îndoială. Exemplele din această carte probează puterea spiritului uman și arată cât de mult contează sprijinul celor din jur, oricât de mic, pentru ca victima să se transforme în supraviețuitor. În acest sens, aceste povești despre viață, despre supraviețuire și despre noi începuturi, ne inspiră pe toți – și sperăm să îi inspire și pe alții.

Andreea Marin, președinta Fundației Prețuiește Viața

1. Căsnicia ca închisoare

„N-am găsit sprijin nicăieri, la nimeni. Dacă nu era fundația, eu nu știu dacă mai trăiam.”

Carmen a locuit toată viața ei la țară, într-o localitate de la periferia Bucureștiului. O femeie încă frumoasă, s-a căsătorit din dragoste, după ce trecuse printr-o relație anterioară, eșuată, din care rezultase o fiică. A sperat că dacă ar fi urmat să aibă un alt copil cu soțul, el ar fi ajuns s-o accepte pe fiica ei cu un alt bărbat; a născut apoi un fiu, însă lucrurile nu au mers așa cum își imaginase. Pe când băiețelul avea trei ani, Carmen a încercat să își aducă fiica înapoi, în aceeași casă cu ea. La data respectivă fetița locuia împreună cu mama lui Carmen, în altă localitate, tot din Ilfov. Însă soțul ei s-a opus brutal: „«Ce, credeai c-o luăm la noi? Am zis și eu așa, ce, tu m-ai crezut?» Pentru mine a fost un șoc. La țară, unde am locuit, copiii din afara căsătoriei nu prea se acceptă, e mai greu cu concepțiile lor de acolo”, explică femeia.

Până la urmă, Carmen a acceptat ca fetița să stea în continuare la bunica ei, în timp ce ea, soțul și băiețelul au locuit timp de cinci ani la socrii ei, o perioadă în care bărbatul ei nu avea un loc de muncă. Au fost timpuri marcate de abuzuri verbale repetate, atât din partea soțului, cât și a socriilor. „Îmi băteau în geam dimineața – «scoală, du-te să dai de mâncare la porci, la vaci!»”

Ar fi trebuit să fie un semn că relația ei avea să se transforme în cu totul altceva decât își închipuise. „Apoi au început bătăile, jignirile, traumele psihice”, își amintește ea. „Îi știam de frică, trebuia să muncesc în casă”, la casa pe care și-au clădit-o singuri, casa la fundația căreia Carmen a săpat ca un bărbat în toată puterea, până a căpătat o hernie de disc care astăzi o împiedică să facă eforturi fizice.

Odată mutați, nu a durat mult și soțul a reușit să își găsească un loc de muncă. „A dat de bani și a început calvarul”, povestește femeia.

Ca în majoritatea cazurilor de acest tip, unul dintre factorii agravanți a fost alcoolismul soțului. „Bea și până să ne mutăm în casa nouă, dar cu măsură;

după aceea a început să bea din ce în ce mai des”, spune ea. „În momentul în care consuma alcool dăruia tot prin casă, mă lua la bătaie. Mă bătea ca un om care nu mai știe de el, puteam să fiu moartă, mă mir că încă mai trăiesc și mai sunt normală la cap. Abia acum, după atâția ani de zile, conștientizez prin ce am putut să trăiesc. Bătăi groaznice – pumni, picioare... Venea acasă cu doi-trei inși, le puneam să mănânce, după ce plecau mă lua la omor. Am plecat de câteva ori de acasă, mă duceam la mama mea, încercam efectiv să-mi revin. Venea la mine și începea să plângă: «Hai acasă, nu pot să trăiesc fără tine!»”

Bătăile au continuat timp de aproape zece ani, până în iarna 2014-2015. „Din iunie-august anul trecut am trăit un calvar. M-a bătut și când eram gravidă în cinci luni, m-a lovit cu picioarele în burtă.” Se întoarce către jurista Fundației Estuar, care o urmărește cu atenție: „N-am găsit sprijin nicăieri, la nimeni, nici măcar la Poliție. Dacă nu erați voi, eu nu știu dacă mai eram.”

În toți anii în care a fost supusă violențelor, Carmen a trăit cu sentimentul prizonieratului. „Venea acasă de la băutură, de la femei, problema lui, iar noi stăteam închiși în dormitor de frică. Lovea în ușă cu diverse obiecte, cu uscătorul de păr, cu ghivece, încerca să intre peste noi.”

Bătăile nu au fost decât latura cea mai vizibilă a abuzurilor; în realitate, ea a trăit ca un sclav domestic, muncind doar în casă, fără să aibă o slujbă timp de zece ani. Munca la ridicarea casei i-a distrus sănătatea deja șubrezită de nașteri (de pe urma cărora și-a pierdut majoritatea dinților): a inhalat atât de mult praf încât a contractat și un astm bronșic, o boală cronică pe care o va duce cu sine toată viața. „Am ajuns la concluzia că după 15 ani de stat împreună am fost efectiv o slugă; până și pe o slugă în casă o respecti și o plătești. În schimb eu am fost bătută, jignită, demoralizată. Eu nu am lucrat zece ani de zile, până mi-au deschis ochii prietenele și mi-au spus «du-te la muncă, pentru că tu nu o să ai pensie și o să fie vai de mama ta». El [*soțul, n.n.*] nu mă lăsa să muncesc, trebuia să stau acasă să lucrez, să poată el să facă ce voia cu mine.”

Exemplul acestei femei e unul ilustrativ pentru tipul de auto-identificare la care ajung victimele violenței domestice. „Îmi intrase în cap că nu sunt bună de nimic, deja nu mai aveam încredere în mine că aș putea să-mi iau un serviciu. Mă desconsideram.” O stimă de sine aproape inexistentă, spune

ea, „m-a făcut să-mi doresc să mor. Atât m-a demoralizat omul acesta, încât am avut momente în care mi-am dorit să nu mai trăiesc.”

Victimele violenței domestice ajung adesea să se perceapă pe sine drept niște persoane lipsite de valoare, uneori învinovățindu-se chiar pe ele pentru abuzurile partenerului. Deși cazurile de acest gen diferă mult între ele, majoritatea au câteva elemente comune; din acest punct de vedere, povestea ei are trăsături tipice: abuz domestic determinat ori favorizat de alcoolism, întins pe durata mai multor ani de zile, cu violențe psihologice, fizice și verbale. Ca în cazul multor alte victime, Carmen s-a aflat într-o situație de dependență materială față de partenerul abuzator. Nici măcar propria familie nu a susținut-o așa cum ar fi trebuit; mama ei, în momentele când se refugia la ea acasă de frica bătailor soțului, îi spunea să se întoarcă, pentru că nu are unde se duce, cu doi copii după ea.

În astfel de situații, pentru abuzatori copiii nu reprezintă altceva decât un instrument de șantaj asupra victimei. „Voiam să am o familie”, explică femeia, amintind de prima ei relație. „Atunci când m-am întors, nu m-am întors la el; abia acum realizez că m-am întors acasă, nu la el. Voiam un loc care să fie al meu.”

Totuși, în calvarul alături de soț a găsit, doar ea știe cum, resurse să caute ajutor: după unul dintre episoadele de bătaie, a depus o plângere la Poliție (rămasă fără rezultat) și, mult mai important în perspectiva a ceea ce avea să se întâmple, și-a scos un certificat medico-legal care atesta faptul că fusese brutalizată și îi acorda dreptul la cinci zile de îngrijiri medicale; avea cucuie, contuzii pe față și în jurul ochilor, precum și un dinte rupt.

Cumva, Carmen a reușit să înceapă să își construiască o viață independentă. Acum trei ani s-a întors la liceu și a absolvit clasele a X-a, a XI-a și a XII-a (motiv pentru care soțul a bătut-o din nou – anul trecut, în iulie). Deja își găsisse un serviciu, făcând naveta la București. „Începusem să fiu independentă și să am un cuvânt de spus; înainte, dacă deschideam gura să spun ceva luam bătaie. Până anul trecut, când mi-a spus să mă las de serviciu: serviciul sau familia! Și i-am spus «îmi pare rău, eu de serviciu nu mă las orice ar fi». Aveam o promisiune de la școala generală de acolo, să mă angajez ca profesor suplinitor. Mai făceam un an de zile catedra, sau ce se face, și luam și eu un salariu minim pe economie. Trebuie să am și eu o pensie, dacă mă îmbolnăvesc și ajung în spital? Nu i-a convenit și atâta m-a bătut...”

În asemenea cazuri, izolarea fizică a victimei reprezintă, pentru agresor, garanția faptului că are controlul asupra ei; ceea ce este esențial, pentru ca acest ciclu al violenței să se întrerupă, este ca persoana agresată să scape din închisoarea ridicată de soțul sau partenerul care o abuzează. Uneori, alegerile sunt dificile; există nu puține situații în care copilul rămâne cu părintele/partenerul agresor și urmează să treacă prin procedurile unui divorț dureros. Pentru victimă, soluția cea mai la îndemână pentru a se apăra – atunci când nimic altceva nu funcționează – este să se pună sub protecția Justiției, cu ajutorul unui ordin de protecție emis de o instanță de judecată.

Ordinele de protecție sunt o instituție juridică de dată recentă în legislația românească, fiind introduse odată cu adoptarea noilor coduri (Penal, Civil, plus cele două de procedură – Civilă, respectiv Penală), în anul 2012. Un ordin de protecție îi oferă victimei abuzului domestic șansa de a se pune la adăpost de agresor, pe o durată determinată, de maximum șase luni. Este una dintre primele măsuri care pot fi luate pentru protejarea integrității fizice a victimelor, fiind deopotrivă eficientă și rapidă, căci aceste cereri se judecă de către instanțe cu celeritate.

În ceea ce privește răspunsul autorității polițienești la semnalările de violențe domestice, potrivit reprezentanților Fundației Estuar, acesta lasă uneori de dorit, mai ales în comunitățile mici, cum sunt localitățile de la periferia Capitalei. Motivele sunt multiple – de la o anumită mentalitate, probabil larg răspândită, care învinovățește în primul rând femeia (și în cel mai bun caz îi ignoră apelul la ajutor) la legăturile dintre polițiști și persoana sau familia agresorului, sau pur și simplu la reticența oamenilor în uniformă de a aborda cazuri complicate precum acestea, care implică întregi familii.

Povestea lui Carmen a început să se apropie de sfârșit după o bătaie în urma căreia și-a pierdut cunoștința, în iarna acestui an. Femeia nu-și mai amintește precis nici măcar luna în care s-a întâmplat; amintirea bătăii este încețoșată din cauza șocului suferit. A fost prima dată când a chemat Poliția acasă; până atunci făcuse o singură dată apel la ajutorul polițiștilor, acum câțiva ani, când mersese la secție. Începând din iarna acestui an, a sunat la Poliție de mai multe ori, în urma bătăilor.

Între timp, soțul ei a început o relație cu o altă femeie, iar apoi, în vara acestui an, a dat-o afară din casă. (În primăvară, ea reușise să închirieze o

garsonieră în București, unde stătea cu băiețelul în weekenduri; în timpul săptămânii, copilul mergea la școală la țară.) Când a fost alungată de acasă, femeia depusese deja trei plângeri penale pe numele soțului agresor, dosare în care existau inclusiv certificate medico-legale ce confirmau violențele fizice la care fusese în mod repetat supusă. Al patrulea dosar penal se referă la alungarea ei din domiciliul conjugal. „În cazul doamnei, ordinul de protecție a pus-o într-adevăr la adăpost”, explică Elena Sălculescu, jurista Fundației Estuar. „Plângerile penale au primit ordonanță de clasare din partea procurorului de caz. Motivul principal a fost că martorii care au fost audiați nu au confirmat cele spuse de victimă în plângere.” Martorii citați fuseseră socrii femeii, părinții agresorului.

Carmen a ajuns la Fundație împinsă de la spate de mama ei; cei de acolo au ajutat-o să își ia un ordin de protecție care s-o apere de soț, încă în vigoare în acest moment.

Apoi bărbatul a intentat divorț. Băiețelul încă locuiește cu tatăl lui, după ce mama sa a fost alungată din casă. Nici serviciile sociale, nici Primăria, nici Poliția – căci la toate aceste instituții a apelat femeia pentru a-și vedea măcar copilul – nu au putut să o ajute. Pentru a găsi ajutor, a căutat în ultimul loc la care te-ai fi așteptat: pe internet. În cele din urmă, ceea ce a salvat-o a fost tehnologia. După câteva telefoane, a reușit să dea de numărul de telefon al fundației Prețuiește Viața. Certificatele medico-legale și amenziile contravenționale primite de soț pentru tulburarea liniștii publice au fost ulterior probe importante în dosarul depus la instanță, ca și înregistrările de pe telefonul ei mobil cu insultele adresate de bărbat și fotografiile cu ea bătută, fotografiile pe care și le-a făcut singură. Toate acestea, inclusiv ordonanțele de clasare a plângerilor penale anterioare, spune Sălculescu, au fost probe importante, atestând faptul că victima ceruse ajutor în repetate rânduri.

Pe lângă asistență juridică, fundația i-a redat încrederea în sine. Ajutorul a venit la momentul potrivit. „Mi-am zis că e ultimul telefon pe care îl dau. Dacă nu, îmi fac dreptate singură.”

2. Drumul către libertate

„Toată dragostea pe care o aveam eu în suflet am pus-o în băiatul meu. Mi-am zis că trebuie să lupt pentru copil.”

Mariana e o femeie încă foarte frumoasă. Ca și Carmen, spune că în momentul în care a apelat la ajutorul fundației ajunsese la capătul puterilor. Apoi, spune ea, „am reușit s-o iau de la capăt. Nu aveam altă soluție, nu aveam cale de ieșire. Dar dacă nu exista centrul să mă scoată de acolo, eu nu mai eram.”

Mariana a fost căsătorită timp de 25 de ani cu soțul ei, cu care are doi copii, un băiat și o fată; acum cei doi sunt separați. „A fost vorba de gelozie, de isterie, de orgoliu, să nu fac eu mai mult decât el, de invidie, invidie pe toată lumea. Nu cred că mai era vreun lucru care să ne țină împreună.”

„Când ne-am separat, avea pretenția să îl întrețin, și pe el, și pe copil. Dar nu asta era problema, problema era că eu nu puteam să rezist să stau în casă cu un om, să fac o oală de ciorbă și să nu stăm împreună. E insuportabil să trăiești cu un om în casă și să mănânci separat.”

Cei doi s-au separat cam de un an de zile, „dar s-a agravat situația cam la vreo cinci ani după ce am născut băiatul”, prin 2006. „Era gelos și înainte, mâncam bătaie, am fracturi, am fost bătută și cu biciul, și cu lanțul, am trecut toate peste astea. Agresiunile mult mai grave au început acum șapte-opt ani, la fel și isteriile. În momentul în care nu obțineam ce voia, țipa, urla, tăbăra pe mine și mă bătea.”

Ingredientul aproape obligatoriu al acestor cazuri, alcoolismul, a fost, desigur, prezent: „Bea, da. Nu e alcoolic, dar bea zi de zi. Înainte să se nască băiatul, când fata mea avea zece ani, am mers la Orașelul Copiilor cu o familie de prieteni care aveau și ei un copil. A fost frumos, am mers la o terasă... Ne-am întors acasă și în momentul în care a intrat pe ușă a avut un episod de gelozie. A tăbărât pe mine cu pumnii și picioarele, am căzut, m-a luat de păr, m-a târât așa până afară. Bineînțeles, am încercat să mă ridic, dar n-am putut. M-a târât de păr până în grădină, unde aveam un pom și acolo era un lanț gros, de tractor. Mi-a pus lanțul ăla de gât, m-a tras în sus

și mi-a zis «te omor, nu vreau să mai trăiești». Bineînțeles, cum se întâmplă când vezi moartea cu ochii, l-am implorat – «potolește-te, gândește-te, avem un copil...» N-a vrut cu niciun chip, era turbat, era și băut... Am avut noroc că atunci l-a strigat cineva la poartă – nici până în ziua de azi nu știu cine a fost – și mi-a spus «hai că ai scăpat de data asta, mă întorc imediat». Când s-a întors nu m-a mai găsit, că am rupt-o la fugă așa cum eram, cu hainele rupte pe mine, fără nimic în picioare. Am ocolit prin grădină, pe câmp, nu știu câți kilometri, și am ajuns la mama mea, care locuia tot în sat.”

Mariana a stat în acea perioadă la unchiul ei. „După o săptămână a venit după mine, cu barba mare, ca și cum ar fi purtat doliu pentru că îi părea rău de ce s-a întâmplat. A stat cu unchiul meu până la două noptea să mă roage să mă împac cu el, și ne-am împăcat pentru că a promis că se schimbă. Nu era prima oară că se întâmpla așa ceva.

Bineînțeles că n-a trecut nici o săptămână că am luat-o de la capăt – nu cu bătaii, ci cu certuri, discuții. Asta se întâmpla acum 13 ani. Concepția, în sat, era că femeia trebuia să stea lângă bărbat că altfel se face de răs, că e la țară și lumea râde. N-aveam cum să plec, aveam și copilul, am rămas acolo.”

Cazurile precum cel al Marianeii mai au în comun un element: lipsa unui sprijin din partea familiei apropiate.

„Care familie?”, se întreabă, retoric, femeia. „În primul rând mama era singură, nu voiam să îi spun și eu problemele mele. Nu avea bani, mai aveam doi frați pe care îi întreținea ea, lucra doar momentan, undeva la un cimitir, îi găsisse cineva de muncă, nu puteam s-o mai încarc și eu cu problemele mele. Am preferat să stau acolo și să aștept ca el să se schimbe. Bineînțeles, eu îi explicam tot timpul, încercam să-mi impun și eu punctul de vedere când îl vedeam mai calm, mai liniștit, dar nu aveai cu cine. În momentul în care bea sau era gelos îmi arunca lucrurile în foc. Eu sunt o fire mai cochetă, ăsta e stilul meu, de când m-am măritat cu el. Îmi cumpăram altele, eu nu pot să mă schimb, eu asta sunt.” (În ciuda vârstei – are 41 de ani, pe care nu-i arată –, Mariana este încă o femeie foarte frumoasă, înaltă și cu umeri sculpturali.)

„Când eram cu el, ajunsesem să lucrez la solar – aveam răsaduri de roșii – munceam și intram în casă, ăsta era programul. Nu mai știam să spun nici bună ziua.”

Apoi părinții ei s-au prăpădit, la un an diferență unul după altul. „Simțeam nevoia să umplu golul ăla, să mai am pe cineva, și am făcut băiatul. Și toată dragostea pe care o aveam eu în suflet am pus-o în copilul ăsta. Mi-am zis că trebuie să lupt pentru copil și am încercat să plec de acasă. El trecea printr-o perioadă în care nu mă suporta, trebuia să stăm separați. Am prins momentul și am făcut niște cursuri. Atunci am început să ies în lume.”

Ceea ce urmează vine ca o surpriză: „Am făcut un curs de antreprenoriat, organizat de Forțele de muncă, într-o toamnă, și în primăvară am făcut unul de frizer. Mi s-a deschis pofta de cursuri și mi-am zis să fac și un curs de coafor, cel de frizerie nu prea îmi plăcea, nu-mi place să tund băieți. Am plătit eu 1.200 de lei, câștigați muncind, făceam curățenie la oameni. Am strâns leu cu leu și am făcut cursul de coafor.”

Agresorii de tipul fostului soț al Marianeii au trăsături de personalitate aparte – sunt dominatori, obsedați de control, detestă orice formă de independență a femeii. „Mi-a zis «îți fac coafor acasă, numai să nu te duci în oraș». Bineînțeles că m-am angajat coafeză în oraș, dar nu am stat decât o săptămână. A venit după mine și mi-a zis că face scandal acolo dacă nu vin acasă. Am lucrat o lună de zile acasă, am lucrat pentru vecini, după care și-a deschis o vecină frizeria ei și nu am mai continuat. Am mai făcut apoi cursuri de informatică, care mă ajută acum foarte mult la serviciul pe care îl am. Cu ajutorul centrului [*Fundația Estuar, n.n.*], am intrat la o agenție de turism, unde mă ocup de evenimente pentru firme.

Cred că vreo trei luni de zile am făcut cursuri, câte două pe an. Eram studioasă, la un moment dat voiam să învăț engleza. Am încercat să învăț italiana, apoi puțină spaniolă.

În timpul ăsta el nu știa, de cele mai multe ori. Dacă i-aș fi spus că îmi caut de lucru sau că sunt la curs aș fi avut scandal. Mi-am deschis magazinul meu între timp, cu mâncare și sucuri, cu ajutorul cursului de antreprenoriat. Am lucrat șase ani de zile.

Magazinul era în incinta unei școli. Eram tot timpul cu băiatul după mine; după ce am terminat cu cursurile băiatul a intrat în clasa I și atunci am început și eu primul job, în școală; unde era el eram și eu. După ce a terminat clasa a IV-a m-am mutat cu el la liceu și am stat și acolo încă doi ani, deci cu totul șase ani am avut magazin. În timpul ăsta am putut să-mi rezolv și alte probleme, în sensul că eram la școală și puteam să fac și alte cursuri care se făceau acolo, în liceu.

Ultima oară când ne-am despărțit l-am băgat și pe el [*pe fostul soț, n.n*] la un curs de ospătar. Nu voia și nu s-a prezentat. El lucrează acasă, în gospodărie, de 25 de ani, nu a avut serviciu niciodată. Face bani, câștigă bine cu animalele, cu grădina... Sincer, e cam analfabet, nu știe să citească, nu a fost nici educat. Cred că nu are decât trei clase, scrie și citește mai greu. Cred că i-a fost frică să ajungă în fața examenului, pentru că îi e greu să citească.”

Pe parcurs, Mariana a profitat de ocazie și și-a luat permisul de conducere. „S-a întâmplat în momentul în care a simțit că mă pierde. Mi-a promis că dacă stau cu el mă lasă să-mi iau permisul de conducere și-mi ia și mașină; știa că asta fusese dorința mea cea mai mare de când mă luase.

Mi-a luat mașină, apoi am început cu grădina, cu piața; am muncit din prima zi de când am născut. Problemele mai grave au început de când am avut firma; aveam mașina mea, lucram, firma avea tot ce trebuie, casă de marcat... El era invidios pe mine: «De ce poți tu să faci mai mult decât mine? Tu trebuie să stai acasă.» Eu trebuia să întrețin toată casa, iar el să muncească la animale.

Ne-am despărțit de multe ori. Când copiii erau cu mine trebuia să stau cu ei; până când a împlinit zece ani, a trebuit să stau cu fata, de exemplu. Când am rămas însărcinată cu băiatul (și bineînțeles că m-a bătut) nu am putut să mă angajez nicăieri, nu te angajează nimeni gravidă. Nu puteam să le ofer copiilor stabilitate, nici siguranță. Acolo unde era școala trebuia să stau și eu, să plătesc spațiul și să ne și întreținem; n-aș fi putut să fac singură asta. Așa că am stat și am suportat certuri și bătăi; mi-am dat seama că dacă vreau să scap din închisoarea asta trebuie să fac ceva. Timp de doi ani de zile am strâns leu pe leu ca să pot să plec, să am pentru o perioadă scurtă bani până mă angajez, până pun băiatul pe picioare, eventual la o școală cu program prelungit, ca să pot să mă întrețin și să plătesc și chiria. Am strâns bani cât am putut, că el îmi spunea că dacă stau cu el trebuie să plătesc curentul și mă dădea afară din casă; eu nu mai puteam să trăiesc cu el în casă decât dacă plăteam, stăteam cu chirie în casa mea. Trebuia să-i plătesc 3.000 de lei gazele iarna, era scump, și chiar am plătit 3.000 de lei. Și după ce am plătit mi-a spus că trebuie să stau în frig, chiar dacă plătisem, pentru că așa voia el. Și am stat, și eu, și băiatul, în frig; avea zece ani atunci. N-am înțeles niciodată de ce a făcut chestia asta.”

Ca să-și ia din nou mașină, Mariana a strâns bani, s-a împrumutat și a reușit s-o plătească ulterior; cea pe care i-o cumpărase soțul tot el i-a luat-o înapoi.

„Între timp, astă-toamnă am găsit centrul pe Facebook, cu cazuri care se întâmplaseră. Mi-am zis să sun și am sunat.

Copilul meu nu mai vrea să stea cu mine, e manipulat de el. Pe mine băiatul meu nu mă mai sună. Mă urăște pentru că am adus Poliția peste taică-su, pentru că i-am făcut rău lui taică-su. Trebuie să mă împac cu el, altfel nu mai vorbește niciodată cu mine. I-am spus că nu se mai poate, dar că noi o să fim tot timpul aproape de el, să-l ajutăm, însă nu vrea să accepte. El știe că trebuie să fiu acolo, cu el. I-am spus «atunci măcar sună-mă, întrebă-mă ce fac, să știi și eu ce faci, dacă ești bine». M-a sunat după ce îl căutasem o săptămână prin prieteni, prin fiica mea, pentru că nu-mi răspundea la telefon, și mi-a răspuns «de ce mă mai suni? Nu ți-am zis că te sun o dată pe săptămână, ca să știi dacă trăiești?» În momentul ăla mi-am spus că dacă băiatul meu, pe care l-am crescut și pentru care am suferit, a ajuns să spună asta, eu nu mai am copil de acum înainte. Asta am simțit în momentul ăla.

Când am venit aici, la centru, am avut nevoie de consiliere, am căutat ceva să nu stau închisă, izolată, și am tot plecat să-mi caut de muncă, mi-am plătit cursuri la un centru, continuu niște cursuri deja începute... Mi-a fost greu, a fost un chin pentru mine faptul că nu vorbeam cu băiatul, plângeam seară de seară, nu puteam să mă concentrez la muncă.

La agenția de turism sper să meargă bine; e un job flexibil, oamenii sunt foarte comunicativi și înțelegători și e un job care te scoate în lume. Iar eu n-am văzut lumea, n-am putut să plec în altă parte. Vreau un job și o casă numai a mea, și copilul să vină lângă mine în momentul în care am casa mea.”

3. Lecții de supraviețuire

„Prima depresie mi-a lăsat sechele pe viață. Cu voință am reușit să merg mai departe și nu m-am pensionat. Familia, colegii și șefii m-au susținut permanent și astfel am reușit să merg în continuare la serviciu.”

Povestea de viață a unei persoane cu dizabilități mintale poate fi – și adesea a și fost – subiectul unor mari filme sau cărți. Există în literatura română cel puțin un astfel de document: „Portretul lui M.”, cartea regretatului Matei Călinescu, profesor de literatură comparată la Universitatea statului american Indiana din Bloomington, o relatare fascinantă, minuțios construită, a scurtei vieți a fiului său autist, decedat în urma unei crize de epilepsie. Cartea este un remarcabil amestec de fișe clinice, povești de familie, introspecție, judecată morală și încercări de a desluși misterul impenetrabilei vieți interioare a unei ființe atât de apropiate.

Însă pentru orice om de pe stradă care nu a avut niciodată ocazia de a interacționa cu o persoană suferindă de o maladie mentală, aceasta poate fi o problemă; majoritatea dintre noi s-ar întreba, aproape sigur, cum ar trebui să reacționeze dacă ar fi puși în situația de a face cunoștință cu o astfel de persoană. Pe de altă parte, în cazul în care ar trebui să intervievezi persoana respectivă lucrurile se complică infinit mai mult.

Psihologul centrului din Giurgiu al fundației Estuar, Gabriel Vitan, se mută de pe un picior pe altul în timp ce dă asigurări că doamna F. este o persoană doar puțin timidă; e mai greu la început, dar cu timpul discuția se va anima. Doamna seamănă cu o profesoară; părul tăiat deasupra umerilor, ochelari, figură copilărească, elegant îmbrăcată. E evident o persoană foarte îngrijită, pe care te-ai aștepta s-o vezi la catedră, genul de profesoară de umanioare pe care elevii studioși o adoră, iar pușlamalele clasei o terorizează. Cu excepția unei timidități vizibile, care la ea pare chiar cochetă, nu are nimic din aerul unei persoane suferinde.

Doamna F. a trecut în 2014 printr-un episod mai puțin plăcut. Boala a debutat mult mai devreme, în august 1994, diagnosticul fiind de tulburare psiho-afectivă de tip depresiv. Nu mai mânca și nu mai reușea să doarmă. A fost internată de urgență la spitalul de psihiatrie din București și a primit un tratament care i-a ameliorat boala. „Am avut o voință foarte mare, am luat tratamentul așa cum fusese prescris, nu m-am abătut de la nicio regulă. Am fost susținută de familie și de colegi, care au fost toți alături de mine.”

În momentul respectiv era angajată de trei ani de zile la actualul loc de muncă; n-a vrut să se pensioneze și nici colegii nu au lăsat-o; mai mult, și colegii, și șefii ei au făcut tot posibilul să-i ușureze povara, astfel că lucrează și în prezent în același loc, o instituție publică. A lucrat zece ani pe un post de dactilografă, dar boala de care suferă nu a împiedicat-o să urmeze un curs de tehnoredactare în Microsoft Word, apoi un curs de Excel, în iarna trecută. Mai nou, știe să lucreze în PowerPoint, Corel și Publisher. Și îi place lucrul cu calculatorul. „Mi-a plăcut foarte mult Excelul”, spune ea. „Acum lucrez și în cadrul unor proiecte cu finanțare europeană. Îmi ajută colegii la copiat, la scanat, la numerotat, ștampilat, fac și mici acte fără responsabilitate prea mare.

Cursurile și ajutorul oferit de Fundație, spune ea, au ajutat-o să capete încredere în sine. Cum o ședință de consiliere psihologică ar costa-o, dacă ar fi să apeleze la piața liberă, în jur de 50 de lei, ajutorul furnizat de Fundație, care le oferă beneficiarilor ședințe gratuite, este neprețios din toate punctele de vedere. „Nu-mi permit, salariul este mic. Aici știu că pot veni fără niciun ban”, spune ea.

În proiectul „Alege demnitatea!”, doamna a luat parte la una dintre întâlniri: „Am participat la o întrunire în cadrul proiectului, unde fiecare din cei prezenți și-a spus povestea vieții, cum bolnavi fiind am reușit în viață, având voință, fiind onești și demni. Mulți dintre noi, fiecare în funcție de greutățile prin care am trecut, am încurajat la rândul nostru alte persoane cu probleme asemănătoare nouă, ținând cont de experiența trăită de noi.

Aici am legat noi prietenii cu colegi de la fundație, am ieșit împreună la un suc, ne-am povestit fiecare întâmplări din viața noastră, unele plăcute, altele mai puțin plăcute, ne-am încurajat reciproc. Am învățat de la ei să confecționez bijuterii, lucru care îmi place și care mă relaxează.”

Unul dintre exemple, spune doamna, a fost „povestea mea de viață din momentul în care am făcut prima depresie, în urma căreia am rămas cu

sechele pe viață. Cu voință am reușit să merg mai departe, nu m-am pensionat, nu mă puteam limita la un venit așa de mic, iar munca în colectiv m-a ajutat și mă ajută în continuare să trec peste problemele personale. Colegii și familia m-au susținut permanent, reușind astfel să merg în continuare la serviciu. Am învățat, am citit atât pentru serviciu, cât și multe cărți despre gândirea pozitivă, care m-au ajutat să perseverez și să înving în lupta cu boala.”

Totuși, problemele de care suferă nu sunt dintre cele ușor gestionabile; doamna F. urmează un tratament medicamentos pentru a ține boala sub control. Deși este o persoană funcțională, aceasta nu înseamnă totuși că se poate descurca în absolut orice condiții. În special situațiile noi și contextele sociale îi ridică mari dificultăți. Nu poate ieși singură din Giurgiu, deși se duce singură la cumpărături în oraș. Excursiile la munte – una dintre plăcerile ei cele mai mari, judecând după entuziasmul care o animă brusc atunci când vorbește despre ele – nu le face decât alături de mama sa. De asemenea, recunoaște că îi e greu să facă față situațiilor noi și leagă greu cunoștințe cu alte persoane. „În viața de zi cu zi, într-adevăr, mă descurc așa și așa. În anumite situații ești sigur pe ce trebuie să faci, că tot ceea ce faci e bine. Dar există și nesiguranță, cel puțin așa se manifestă la mine. De exemplu, când mă duc la cumpărături, sunt uneori nehotărâtă... De exemplu, și acum am avut emoții, înainte să vă întâlnesc.”

Doamna F. a fost căsătorită o singură dată, pe când împlinise 40 de ani; după doar doi ani de căsnicie, în februarie 2013 soțul ei s-a prăpădit și, de atunci, nu a mai avut nicio relație. Cauza decesului este un subiect atât de delicat că nici măcar psihologul centrului nu l-a abordat vreodată – sau, dacă a făcut-o, are probabil suficiente motive îndreptățite să nu ofere detalii. Impactul evenimentului asupra fragilei sale persoane trebuie să fi fost devastator, mai ales pentru o persoană deja diagnosticată în trecut cu tulburări de tip depresiv. „Ne înțelegeam bine, era și el un om mai sensibil”, spune ea.

Totuși, doamna pare a-și fi revenit. Vorbește încet, cu mâinile în poală; pare proverbialul elefant din magazinul de porțelanuri, doar că de data asta ea însăși seamănă a păpușă de porțelan. Nu a avut, în afara căsătoriei amintite, nicio altă relație și nici copii. „Nu am reușit, poate a fost și din cauza bolii mele, eu fiind mai sensibilă... partenerii mei mi-au înșelat așteptările.”

La fundație, în afară de momentele când participă la sesiunile de curs, doamna vine ori de câte ori este nevoie la ședințele de consiliere psihologică. „Pot să vin și de două ori pe săptămână, pe lună...” Ședințele de consiliere sunt față în față, doar cu ea și psihologul centrului. „M-am gândit că aici voi găsi și semeni de-ai mei, cu probleme asemănătoare mie, cu care voi discuta, vom ieși la un suc... Ne-am povestit problemele, ne-am încurajat reciproc...”

În toți acești ani, aproape i-a fost mama, care la un moment dat s-a și internat împreună cu ea, apoi familia – mai are o soră și un nepoțel în vârstă de 8 luni.

Într-un fel sau altul, doamna F. reușește să aibă și o viață personală. Ca oricare alt om, are propriile pasiuni și preocupări. „Lectura a fost un hobby al meu încă din copilărie. Mă simt bine când am timpul ocupat, uit de boală, de gânduri negre. La fel și în gospodărie încerc, și nu numai că încerc, dar și reușesc să îmi ajut familia.”

Atunci când intră însă mai mult în subiect, ceva atinge o coardă profundă, fața i se luminează. „Mă mai ocup și cu produse cosmetice, de la Avon, îmi place.” Nu se pune problema, desigur, să meargă din ușă în ușă: „Merg la prieteni, la colegi, la rude, am prietenii mei... Așa mă scot și eu cu cosmeticele mele.” Chicotește ca o școlăriță, e clar că îi place să vorbească despre asta. Se și vede, după cât de atent e îngrijită. Își mai umple timpul privind la televizor.

Doamna F. continuă să se afle sub tratament. În raport cu propria boală, una cronică, pe care o va duce probabil cu sine toată viața, are o perspectivă încurajator de realistă: „Știți ce mă mai încurajează? Sunt persoane care au diabet, care merg cu tratament toată viața, sunt persoane cardiace...”

Are, desigur, un cerc de prieteni, însă nu merge nicăieri singură, în afară de oraș și de locuința de la țară, unde stă tatăl ei, care mai are nevoie de ajutor prin casă. Singurele momente în care evadează din Giurgiu sunt excursiile cu mama în stațiunile montane: „Am fost la Predeal, câțiva ani, după aceea la Voineasa, apoi la Herculane și Olănești.” A descoperit și ea ruina în care a ajuns Herculane, „așa cum a ajuns și Voineasa, și pe mine m-a încântat așa de mult stațiunea aceea, unde era o plăcere să stai.”

La cei peste 40 de ani pe care îi are, doamna F. nu își face planuri de viitor pe termen lung; mai degrabă, preferă să privească spre lunile care vin: o nouă excursie la munte, în octombrie. În afara țării a fost o singură dată, în

Grecia. „A fost foarte frumos, dar nu aş mai merge în afara ţării. Mi se pare că dacă nu aud români în jurul meu, cum conversează între ei, ajung să fac diverse asocieri, mi se pare că vorbesc despre mine... Nu pot trăi printre străini, mai ales persoane care vorbesc o altă limbă.”

4. Victima colaterală

„Fundația m-a ajutat foarte mult, am cunoscut oameni noi, am socializat, mi-am recăpătat încrederea în mine, am învățat și lucruri noi.”

La prima vedere, Marius pare aproape un adolescent. E greu să-ți dai seama ce vârstă are în realitate, la cei 28 de ani ai lui. A întârziat la interviu din cauză că și-a găsit roțile bicicletei dezumflate. La sfârșit, când ne ridicam să ne luăm la revedere, a spus că i se pare cu totul ciudat, mai mult, chiar foarte puțin probabil, ca ambele roți să se dezumfle peste noapte. A părut iritat, ca de o întâmplare supărătoare, și totuși a dat impresia că nu era prima oară că i se întâmpla asta. E foarte posibil ca, pentru cei cu probleme de sănătate mintală ca ale lui, viața de zi cu zi într-un oraș cum e Giurgiu să fie plină provocări în fiecare moment. Prevalența discriminărilor de toate felurile și gradele, într-o societate în care a fost posibil ca o întregă comunitate să se coalizeze împotriva victimei unui viol, precum în binecunoscutul caz petrecut în județul Vaslui, arată că viața pentru o persoană cu astfel de dizabilități nu poate fi în niciun caz simplă.

De altfel, acesta e și unul dintre primele lucruri pe care le-am aflat despre el. În prezentarea lui trimisă în prealabil pe e-mail, precizase sec: „Fiind o persoană cu dizabilități, mi-a fost foarte greu să găsesc o persoană de încredere căreia să-i spun problemele mele, din cauza etichetării.”

„Etichetare.” Psihologul centrului din Giurgiu, Gabriel Vitan, ne dăduse asigurări înainte de întâlnirea cu el: urma să ne vedem cu o persoană funcțională, perfect aptă de integrare în societate, cu condiția unor ajustări minore. Și totuși, dacă trăia aproape ca un om sănătos din punct de vedere psihic, de ce resimțea atunci stigma „etichetării” din partea semenilor săi?

A intrat în cameră dezinvolt, un pic adus de spate, în pantaloni scurți, cu o expresie deloc timidă, mai degrabă curioasă față de interlocutor. Și-a spus numele real, fără să insiste să folosim un pseudonim.

Problemele lui Marius sunt de dată veche. Exemplul său ilustrează o latură adesea ignorată a cazurilor de violență domestică, și anume impactul agresiunilor unui părinte nu asupra victimei primare (de regulă soția sau partenera), ci asupra copiilor. În cazul lui Marius problemele psihice au început încă din copilărie, din cauza abuzurilor tatălui său, o persoană alcoolică. Când tatăl său bea, spune băiatul, „devine alt om, certăreț, cu chef de scandal. În plus, are și un fel de antipatie față de mine, cu toate că sunt fiul lui.” E greu de spus, într-un asemenea caz, cât din „antipatia” tatălui față de el provine din detașarea emoțională a alcoolicului față de propria familie sau cât din faptul că el este – totuși – un copil cu probleme de sănătate mintală. Victimele copii ale abuzurilor conjugale sunt adesea prinse într-un cerc vicios, în care ura părintelui abuzator este determinată de probleme psihice pe care tot agresorul le-a provocat. În orice caz, „antipatia” pare reciprocă. Cu toate problemele sale, Marius știe perfect diferența dintre ce e bine și ce e rău. „Acum s-au schimbat multe lucruri în bine”, spune el, privind direct către interlocutor. „Nu mai locuim cu el”, continuă. (Pluralul o include pe mama sa, cu care locuiește și în prezent.)

La un moment dat, recent, povestește el, „am avut nevoie de consiliere psihologică. Am trecut printr-o perioadă mai grea în viață și am simțit nevoia să discut cu un psiholog, și am aflat de Gabi [*Vitan, psihologul centrului din Giurgiu al Fundației Estuar, n.n.*], care lucrează aici. Am avut câteva ședințe, m-a ajutat foarte mult, de la el am aflat de curs.”

Nu e o întâmplare că majoritatea persoanelor întâlnite în cadrul acestui proiect, fie că sunt victime ale violenței domestice, fie persoane cu diverse dizabilități, menționează cursurile de formare profesională la care au luat parte. Departe de a fi un paliativ, acestea funcționează și ca instrumente esențiale pentru a le oferi beneficiarilor o cale de a se integra în societate, de a funcționa în mod autonom, fără a depinde de ajutorul altora.

Cursul urmat a fost unul de operare pe calculator și, după toate aparențele, a fost unul de mare succes printre beneficiarii centrului. „Eu aveam oarecum idee despre asta – nu că aș fi lucrat eu la vreo firmă, ceva, dar am calculator acasă. Oricum, m-a ajutat foarte mult, am cunoscut oameni noi, am socializat, mi-am recăpătat încrederea în mine, am învățat și lucruri noi.”

Marius nu știe exact când a început cursul de operare pe calculator, poate în decembrie. „Medicamentele pe care le iau mă fac să uit lucruri din trecut, nu știu de ce mi se întâmplă chestia asta. La consiliere psihologică nu am

mai venit, am făcut doar câteva ședințe, după aceea nu am mai simțit nevoia. M-am consultat cu maică-mea și am ajuns amândoi la concluzia că ar fi bine să mă văd cu un psiholog. Ea îmi mai spusese asta și înainte.”

Recunoaște că îi place să lucreze cu computerul. „Dacă aș putea să-mi găsec ceva în domeniu, ar fi pentru mine o mare realizare.”

În prezent, băiatul trăiește alături de mama sa, la adăpost de tatăl abuziv. În urmă cu două-trei luni au primit o garsonieră prin Agenția Națională pentru Locuințe, unde plătesc chirie, dar în schimb sunt în siguranță. Cu tatăl, problemele apăruseră când el era încă mic copil. „Bineînțeles că odată ce am crescut în vârstă și m-am mai dezvoltat, nu și-a mai permis să facă lucrurile pe care le făcea când eram mai mic. Acum am început să-i dau și eu peste nas, cum s-ar zice. Știu că nu e bine, dar... Oricum, bine că s-a rezolvat problema”, spune tânărul. Pare sincer ușurat că acum, odată mutat, nu mai are de ce să-și facă griji în legătură cu tatăl său. „M-am și apărât, dar nici cu mama nu se înțelegea prea bine, cum să vă spun, și ei trebuia să-i iau apărarea.”

Mama lui lucrează în București, făcând curățenie, și face naveta zilnic, de luni până vineri; pe lângă cele două ore și mai bine pe care le pierde în fiecare zi pe drum, își plătește singură biletele de microbuz, căci firma unde lucrează nu îi decontează transportul. „Ca să nu mai existe aceste certuri, m-am gândit că ar fi mai bine ca ei să se despartă și mama să stea cu mine. Ne-am mutat de două-trei luni, abia anul ăsta am primit locuința de la ANL.”

Marius nu-și mai amintește precis când au divorțat părinții lui. Știe că asta s-a întâmplat deja de ani buni, deși detaliile sunt în ceață, poate și pentru că părinții au continuat să locuiască împreună o perioadă relativ îndelungată, „dar discuții tot au fost. Așa că n-am văzut altă rezolvare decât să ne mutăm.”

Debutul problemelor sale de sănătate mintală, afirmă el, s-a produs nu neapărat pe fondul unor violențe din partea tatălui. „Nu e vorba că m-au speriat [*certurile dintre părinți, n.n.*], dar din discuțiile astea am ținut mult în mine și chestiile astea m-au afectat în viitor. Am avut tratament și acum sunt tot sub tratament. Am avut o perioadă în care nu m-am simțit bine deloc, nici nopțile nu mai dormeam, și așa am ajuns la spital. Altă soluție chiar nu era. Eu nu am vrut inițial, dar asta este, ce să fac... M-am gândit că poate era altă soluție, poate îmi reveneam singur, nu trebuia să merg, dar se

pare că m-a ajutat, pentru că acum mă simt foarte bine. Singura problemă e că iau acest tratament.”

Cel puțin pentru moment, tânărul nu știe pentru câtă vreme va mai lua acest tratament, cu alte cuvinte dacă există o șansă de vindecare sau are de-a face cu o boală ce îl va bântui toată viața.

În prezent, Marius nu lucrează. „Am lucrat înainte, am câțiva ani buni pe cartea de muncă; ultimul meu job a fost la o firmă de pază, am lucrat în ture, 24 cu 48 de ore, dar în acest timp luam și tratament și nu aveam voie să lucrez cu un astfel de program, pentru că trebuia să stau noaptea treaz. Mie pastilele astea îmi dau somnolență, eu trebuie să dorm noaptea. Am rezistat șapte luni, iar după aceste șapte luni am avut probleme de sănătate, pentru că nu mai puteam să dorm, nici măcar acasă, și prin urmare nu mai puteam să mă duc nici la muncă. Am intrat în concediu medical o perioadă, după care am renunțat, pentru că nu vedeam nicio soluție cum să mai lucrez acolo atâta vreme cât luam acest tratament. Negăsindu-mi alt loc de muncă, m-am gândit să mă pensionezez. M-am pensionat pe caz de boală și în momentul de față trăiesc din această pensie.”

Din păcate, situația tânărului este una complicată; pensia pe care o primește, în valoare de aproximativ 740 de lei, singurul venit stabil și sigur de care beneficiază (în gospodărie mai există și salariul mamei, din care se scade însă costul transportului), nu poate fi cumulată cu un eventual salariu. Condiția este ca programul lui de lucru să fie de doar patru ore pe zi, altfel va pierde pensia. Din nefericire, băiatul nu este în situația celor mai mulți dintre noi; problemele sale de sănătate fac imposibilă asumarea unor riscuri pe care ceilalți oameni și le asumă în mod conștient, ca parte a vieții de zi cu zi. În cazul lui, aceste riscuri pot însemna diferența dintre o viață aproximativ normală și, de exemplu, o internare într-un spital de psihiatrie. Marius nu are nicio garanție că boala sa nu va reveni, caz în care pensia îi va rămâne singura sursă sigură de venit. „Aș fi foarte încântat să-mi găsesc undeva un program de lucru de patru ore, ca venit suplimentar. Dar nici nu știu unde să caut, unde să merg. Joburi se găsesc greu, chiar și full-time.

Am mai lucrat, tot făcând pază, timp de doi ani și ceva, la o altă firmă, am mai lucrat și ca ospătar, cam astea sunt joburile pe care le-am avut.”

Pentru acest tânăr, viitorul nu e neapărat unul roz, iar el e perfect conștient de asta. „N-aș vrea să mă bazez pe salariul mamei”, spune el. Surpriza vine când spune că a făcut în trecut trei ani de zile de facultate, la Drept, la Spiru

Haret, când universitatea deținea o facultate în Giurgiu. Își plătea singur taxele, dar a renunțat atunci când acestea au crescut și i-a devenit imposibil să le achite din pușinii bani pe care îi câștiga. Bunicii din partea tatălui, la care a crescut până la vârsta de șase ani, s-au oferit să îi plătească ei taxele de facultate, dar a refuzat. Ține minte că își luase toate examenele, fusese integralist, chiar cu note mari, și era foarte mulțumit de sine. Acum e puțin sceptic în legătură cu posibilitatea de a avea un loc de muncă. Pare, când îl întrebi de asta, chiar speriat. A zâmbit când a fost întrebat dacă s-ar întoarce la facultate, dar nu a spus nu.

5. Teama de ceilalți

„Vă spun sincer, majoritatea oamenilor sunt cam încuiați, adică nu s-au informat sau nu vor să asculte, ca să știe cum stau lucrurile cu persoanele infectate cu HIV. Sunt oameni normali, arătăm cu toții la fel.”

Un proiect ca acest e-book are în centru poveștile unor oameni care au beneficiat de ajutorul semenilor, în circumstanțe dificile, uneori aproape imposibile. Ceea ce contează, în primul rând, sunt conținutul, povestea, portretele eroilor acestor istorisiri dureroase (sau, dimpotrivă, pline de optimism), nu dinamica propriu-zisă a interviului și cu atât mai puțin persoana interviewerului. Acest proiect le este destinat în primul rând unor oameni mai puțin norocoși decât ceilalți, care împărtășesc un destin comun cu cei ale căror cazuri le puteți citi aici; în al doilea rând, această carte le este destinată celor care au puterea de a-i ajuta.

Cu toate acestea, există o circumstanță particulară în care interviewerul, vrând-nevrând, devine el însuși o parte a poveștii. Pentru asta, însă, va trebui să schimbăm convenția povestirii și să folosim persoana I.

Ionică și Costică au fost singurii care mi-au ascuns adevărul despre ei atunci când i-am intervievat, deși fuseseră informați despre ce era vorba – și anume că poveștile lor și ale altor beneficiari, victime ale violenței domestice și persoane cu dizabilități, urmau să fie incluse într-o carte în format electronic, ca parte a unui proiect mai amplu. Interviul cu ei a avut loc la sediul centrului din Giurgiu al Fundației Estuar, un loc pe care îl cunoșteau bine și unde se simțeau în siguranță.

Și totuși, amândoi au ascuns adevărul față de mine – cu dezinvoltură chiar, cu ceea ce a părut o ușurință îndelung exersată în a ocoli adevărul despre ei doi – și anume faptul că sunt amândoi seropozitivi. Le-am pus explicit întrebarea; răspunsul, pe de altă parte, nu a fost, strict vorbind, o minciună – pur și simplu cei doi au lăsat să se înțeleagă că sunt doar voluntari, și nimic mai mult, ai unui ONG care sprijină persoanele infectate cu HIV. În

context, este imposibil să îi acuzi; au motive serioase, perfect de înțeles. (Nu, niciunul dintre ei nu este homosexual.)

Au intrat la interviu amândoi – Ionică înalt, solid, cu o conformație fizică de înotător de performanță, părul negru tuns și aranjat cu gel, o figură plăcută, deschisă, și o voce baritonă. Pare genul de băiat care în liceu câștigă concursuri de popularitate și frânge inimile unor cohorțe de colege. Mă privește deschis, relaxat, stând rezemat de spătarul fotoliului din față. Alături, în stânga lui, îl secondează Costică – mai scund, slab, ceva mai în vârstă. Au râs amândoi cu poftă la propunerea mea de a le da pseudonime. Sunt amândoi la fel de bine îmbrăcați, cu tricou (Ionică) și cămașă, (Costică), impecabil călcat. Arată ca un duet de actori din filmele cu polițiști care fac echipă – Ionică e ofițerul tânăr care rămâne în final cu fata, în vreme ce Costică e familistul înțelept care îl scapă de necazuri. (Aveam să aflu în timpul interviului că, într-adevăr, Costică este familist.)

De la bun început, Ionică a mers pe ocolite. Simțea oare nevoia să se protejeze, chiar dacă știa despre ce era vorba, știa la ce servea interviul? „Noi suntem la o altă fundație, Asociația «Licurici», care se ocupă de persoanele seropozitive și unde noi suntem voluntari. Cele două organizații funcționând în aceeași incintă, am colaborat oarecum și cu Fundația Estuar. Colaborând cu fundația, ni s-a spus și despre posibilitatea de a urma un curs de operare pe calculator. Am participat la acest curs, am învățat cum se lucrează cu un calculator. Ideea era să putem colabora cu alte persoane, să ne integrăm într-un grup mai bine. Eu mi-am găsit, sincer, și de muncă – nu în domeniu – iar colegii de acolo chiar m-au primit cu brațele deschise.”

După interviu, la câteva zile distanță, un telefon dat la centrul fundației din Giurgiu avea să lămurească misterul voluntarilor care, de fapt, erau deopotrivă și beneficiari. Povestea lui Ionică (ca și cea a amicului său) e aceeași ca a multor tineri de vârsta lui (are 27 de ani). Ionică a fost infectat cu HIV încă din copilărie, în urma unei transfuzii făcute în condiții complet improprii, în ultimii ani ai comunismului, la fel ca alte mii de copii fără vină, ca și el.

Tot restul interviului, de altfel, a fost un balet de fente; privind în urmă, e evident amestecul de sinceritate autentică (în bucuria cu care au povestit despre prietenii legate cu alte persoane seropozitive și despre munca lor în beneficiul colegilor lor de suferință) și ocolirea grijulie a subiectului care

ar fi trebuit să fie, în realitate, tema centrală de discuție: faptul că era el însuși seropozitiv.

Cu siguranță, la mijloc a fost stigmatul asociat seropozitivilor. Să fi crezut oare că, din moment ce veneam din partea Fundației Estuar, mă situam undeva „în afară”, din moment ce această fundație are alte obiective de intervenție, respectiv sprijinirea victimelor violenței domestice și a persoanelor cu dizabilități mintale?

Cu colegii întâlniți la cursul de operare pe calculator, a povestit Ionică, „a fost OK, m-au apreciat, în primul rând m-au ajutat să mă integrez, am socializat altfel”.

„Integrare” și „socializare” în cazul unor voluntari? A fost momentul în care i-am întrebat explicit, pentru a clarifica situația, dacă sunt și ei seropozitivi. Au râs, părând oarecum stingheriți, ocolind un răspuns direct: „Noi suntem voluntari.”

La Estuar au ajuns, povestește Ionică, „prin intermediul unor cunoștințe, și ei voluntari, care ne-au povestit ce făceau; după aceea mi-am zis «hai să merg și eu, dacă se poate aș putea să merg și eu să ajut cu ce este nevoie». Am făcut consiliere la început, pentru că așa se face, și ni s-au explicat toți termenii. Unii oameni nu sunt informați, asta depinde de mentalitatea omului. Eu am trei ani de când lucrez acolo”.

Presupunând că vorbesc cu niște voluntari, l-am întrebat pe Ionică unde lucrează. „Momentan nu mai lucrez, dar am lucrat la un cazino; am mai lucrat și prin București, dar eu nu fumez și la cazino e foarte mult fum, lucrăm numai de noapte, nici banii nu erau de ajuns... Mă simțeam foarte rău din cauza fumului. Dacă fumam poate era altfel, dar nefumând deloc... Acum am câteva promisiuni, dar deocamdată sunt doar la stadiul de promisiuni, vom vedea. Eu încă mai caut, nu stau în acele promisiuni, încerc să văd încotro o iau. Nici acasă nu poți să stai, vă dați seama. Acum nu lucrez, tocmai ce mi-am dat demisia acum două săptămâni din cauza a ceea ce v-am spus, fumul din cazino.”

Știind acum ceea ce atunci nu știam, povestea lui are sens: pentru un seropozitiv, care își riscă viața cu fiecare îmbolnăvire, oricât de minoră ar fi, expunerea la un mediu atât de toxic precum o sală plină de fum e cel mai puțin indicat lucru. Aveam să aflu ulterior de la reprezentanții centrului din Giurgiu că povestea lui de viață nu e tocmai roză: acest băiat cu aer optimist, de sportiv, nu reușea să își găsească un job; a schimbat locuri de

muncă și a lucrat ca zilier, până acum, când a reușit să găsească, în cele din urmă, ceva. E necăsătorit; se gândește din când în când la asta, dar nu prea îl ia valul de entuziasm.

În schimb, experiența lui de voluntar este aproape sigur autentică; nu avea niciun motiv să ascundă adevărul, dimpotrivă: „Pe cei de la Licurici îi ajutam cu informare prin licee, prin școli, informăm oamenii ca să nu mai existe acea discriminare, facem campanii de informare, împărțim prezervative, flyere și alte materiale...”

Citind printre rânduri, descrierea colegilor săi seropozitivi trece pe nesimțite dintr-un registru vag impersonal într-unul de apropiere emoțională. Persoanele infectate cu HIV cu care lucrează, spune tânărul, sunt „născute înainte de 1989, din generația veche, care au rămas să lucreze în cadrul asociației. Sunt destul de mulți; nu știu câți, pentru că le e frică de reacția oamenilor. Vă spun sincer, majoritatea oamenilor de aici sunt cam încuiați, adică nu au studiat sau nu vor să asculte. Sunt oameni normali, arătăm cu toții la fel. Ne-am făcut prieteni, chiar foarte mulți. Mă înțeleg foarte bine cu oamenii de acolo, suntem chiar ca frații, ieșim în oraș la un suc, o bere...”

Așadar, i-a fost frică de reacția mea. Din fericire, ar trebui să știe că numărul încuiaților scade de la un an la altul.

6. Voluntariatul ca misiune

„Am avut un caz cu o persoană seropozitivă, a trebuit să o duc la București și mi-am luat și copilul, și soția după mine și am dus persoana respectivă exact unde trebuia. Altfel, de ce mai ești voluntar? Pentru ce?”

Jumătatea mai scundă a duetului, Costică, e un bărbat subțiratic, cu un ten măsliniu, pieptănat cu grijă. Sub cămașa albastră, călcată la dungă, pare numai oase și tendoane, dur ca piatra. E mai puțin lovcace decât amicul său, în schimb compensează printr-o anume gravitate; uneori pare să-l ia pe Ionică peste picior și nu sunt sigur că acesta din urmă își dă seama.

„Cursul în sine [*de operare a unui calculator, n.n.*] ne-a ajutat”, spune Costică. „La curs am cunoscut și persoane cu handicap. Pentru noi a fost ceva nou să luăm contact cu astfel de persoane. Fiind și voluntar la Asociația Licurici, a fost cu atât mai bine.”

Cu Fundația Estuar a intrat în contact prin intermediul paginii de Facebook a organizației. Pentru Asociația „Licurici” lucrează cam de trei ani și jumătate-patru, însă în trecut a avut un loc de muncă plin, cu program normal. „Am lucrat 15 ani, adunat, pentru o fabrică de construcții în port. Am fost sudor specializat în sudură autogenă, apoi am intrat în șomaj când s-a închis fabrica... Apoi am mai găsit de lucru ca paznic...”

Problema unui loc de muncă e comună în cazul femeilor victime ale violenței domestice, pentru cei cu dizabilități, dar și pentru persoanele care trăiesc cu HIV. Motivele sunt însă foarte diferite: câștigarea autonomiei personale în primele două cazuri, în vreme ce pentru seropozitivi esențială este posibilitatea inserției sociale și combaterea discriminării.

Prin urmare, când am discutat cu Costică interpretarea mea asupra încercărilor lui de a-și găsi un loc de muncă fusese eronată; fusesem lăsat să cred că el este unul dintre cazurile, frecvente în orașele de provincie care au funcționat în timpul regimului comunist ca mari centre industriale, de victime ale eșecului acestor mamuți ceaușiști, a căror prăbușire,

intenționată sau nu, a distrus uneori întregi comunități. „Eu mi-am găsit [*un loc de muncă, n.n.*], mi-am depus CV-ul datorită cursului ăștia, dar dânșii [*potențialii angajatori, n.n.*] mi-au transmis că sunt absolvent doar, iar lor le trebuie un om cu experiență. Îmi găsisem un job ca operator de calculator, mi-am depus CV-ul și asta mi s-a spus, că le trebuie un om cu vechime. Dar astea sunt doar niște pretexte, atât.”

Furia lui – dacă furie este; Costică pare o persoană extrem de echilibrată – e perfect explicabilă ținând cont de faptul că face parte dintr-o minoritate supusă frecvent discriminării. Retrospectiv, felul în care se identifică el cu propria generație arată chiar o anumită mândrie secretă de a aparține unui grup mântat de o misiune nobilă. „Ei sunt baza”, spune Costică despre activiștii Asociației „Licurici”. „Persoanele care sunt oarecum de vârsta asta a noastră, care acum sunt deja părinți. Dar vă dați seama, sunt mulți care nu se afișează. E la mijloc și comportamentul celorlalți oameni.”

Ca voluntar al Asociației, Costică e un adevărat activist, capabil chiar de sacrificii personale pentru cauza colegilor săi de suferință. „Dacă au o problemă imediat sărim și ajutăm pe cheltuiala noastră, de exemplu cu mașina mea personală. În general, ne place să ajutăm. Eu, de exemplu, am avut un caz, a trebuit să ajung la București și mi-am luat și copilul, și soția după mine și am dus persoana respectivă exact unde trebuia. Altfel, de ce mai ești voluntar? Pentru ce?”

Fostul sudor cu 15 ani vechime are deja o perspectivă diferită față de cea a mai tânărului său amic. E vorba, în esență, de responsabilitate. „Totuși avem de acum o vârstă, nu mai suntem copii. Eu am 39 de ani, dar sunt undeva la nivelul lor”, spune el despre colegii săi de la asociație. O spune într-un fel serios, ca și cum asta ar însemna că într-un fel chiar ar fi de vârsta lor. Probabil nu e vorba atât de o identificare de generație (biologic, e totuși cu 12 ani mai în vârstă decât Ionică și pe deasupra are deja un copil de un an și nouă luni), cât mai ales de sentimentul că ei, seropozitivii, împărtășesc cu toții același destin.

Probabil că fără să-mi dau seama intuisem ceva; le-am spus, mai mult în treacăt, de cazul unei mici companii din București, care, angajând exclusiv persoane infectate cu HIV, beneficia de statutul de unitate protejată și furniza servicii de curățenie pentru sediile altor companii.

Li s-au luminat ochii amândurora; brusc foarte interesați, au început să şușotească între ei, animat și cu voce scăzută: „Hai să vorbim cu Cristina. Poate ne ajutăăștia de la primărie... La următoarea ședință dezbatem.”

Apoi cu voce tare, către mine: „E o idee bună, eu m-aș putea băga ca șofer, să transport utilajele până la Giurgiu.” Sincer, în acel moment am sperat că își doresc amândoi mai mult – și că au să aibă parte de noroc dacă își pun afacerea pe picioare.

7. Recăpătarea mândriei

*„Nu credeam că sunt în stare să trăiesc și independentă.
Ajunsesem să cred că sunt așa cum îmi spunea soțul –
proastă, tâmpită și alte insulte.”*

Pe chipul doamnei Elena se văd deja oboseala și urmările a mulți ani de abuzuri domestice. Vorbește încet, articulând calm, cu gesturi de resemnare. Povestea dânzei pare trasă la indigo cu altele; de fapt, pare că asistăm la una și aceeași tristă istorie de familie.

Soțul doamnei Elena bea de multă vreme, cam de vreo zece ani, însă în ultimii trei ani problema lui s-a agravat. Norocul doamnei e că abuzurile bărbatului au fost, cel puțin până când a hotărât să pună capăt căsniciei, în special verbale – cu epitete insultătoare de genul „proastă”, „tâmpită” și altele asemenea.

Nu e singurul caz de acest gen pe care îl veți întâlni în această carte; chiar dacă abuzurile la care a fost supusă doamna Elena par mai puțin grave prin comparație cu violențele extreme prin care au trecut alte femei (vezi cazurile lui Carmen și al Marianeii), acestea nu sunt în niciun caz mai puțin condamnabile. Spectrul violențelor domestice este unul întins și foarte variat; într-o pauză, Elena Sălculescu, jurista Fundației Estuar, spune că a auzit de cazuri de violență spirituală, în care bărbatul a obligat femeia să se convertească religioasă; pentru o persoană credincioasă, un astfel de abuz poate avea urmări la fel de nocive ca violențele psihice sau chiar fizice – de exemplu, poate fi factorul declanșator al unui episod depresiv de pe urma căruia unii nu își mai revin pe deplin niciodată. (În plus, convertirea forțată, din moment ce încalcă dreptul de a-ți practica liber religia, este neconstituțională în toate statele democratice, inclusiv în România.)

„Copiii au încercat să mă convingă să închei calvarul”, spune doamna Elena. „La un moment dat au existat și bătaii, m-a strâns de gât.”

Căsătorită cu același bărbat timp de 34 de ani, din 1981, doamna Elena își amintește că în anii de început ai mariajului său bărbatul ei bea doar la

ocazii; pe de altă parte, dintotdeauna fusese înclinat către violențe verbale. Lucrurile s-au agravat odată ce soțul, de meserie vopsitor auto, și-a pierdut locul de muncă, acum trei ani.

Scandalurile repetate din familie au lăsat urme asupra tuturor membrilor acesteia; desigur, copiii nu au fost scutiți de urmări. Fiul doamnei a plecat tot acum trei ani de acasă, din cauza nesfârșitelor scandaluri, preferând să se mute cu chirie. Fiica a fost bătută pe când era adolescentă, la vârsta de 17 ani, pentru că întârziase să se întoarcă în casă după ce, în noaptea de Anul Nou, ieșise cu prietenii să vadă artificiile. Fata a suferit depresii continue și a încercat ulterior să se sinucidă, tăindu-și venele.

Cât despre doamna Elena, a apelat la instrumentul cel mai eficace aflat la îndemâna victimelor abuzurilor domestice: ordinul de protecție emis de instanța de judecată. Numai în acest an, femeia a trebuit să se pună de două ori sub pavăza Justiției; al doilea ordin de protecție, emis pe durata maximă permisă de lege, de șase luni, este încă în vigoare, urmând ca divorțul să fie probabil pronunțat în luna decembrie.

Șansa doamnei Elena s-a numit Fundația Prețuiește Viața, descoperită pe internet de fiica ei (acum în vârstă de 33 de ani), care a trimis-o către specialiștii de acolo pentru consiliere psihologică și juridică.

Faptul că doamna Elena nu are (deocamdată) un loc de muncă a fost unul dintre motivele pentru care soțul ei abuziv nu își imagina, povestește ea, că ar fi putut vreodată să aibă curajul de a divorța de el. Evident, soțul doamnei a pariat pe calul greșit, căci doamna, la o vârstă la care alte femei se gândesc deja la pensie, a urmat cursuri oferite de fundație (de lucrător comercial) și plănuiește deja pașii următori pentru a se angaja. „Nu credeam că sunt în stare să trăiesc și independentă. Ajunsesem să cred că sunt așa cum îmi spunea el”, povestește ea. Doamna nu a fost dintotdeauna casnică; cu mulți ani în urmă, a fost electronist, dar institutul unde lucra s-a desființat după Revoluția din 1989.

Din păcate, un mic defect fizic pe care l-a avut dintotdeauna – un strabism necorectat, în ciuda a două operații – a convins-o că i-ar fi foarte greu să se angajeze undeva; desigur, insultele repetate ale bărbatului ei n-au făcut decât să-i agraveze sentimentul de neputință și să-i submineze stima de sine. „Mă simțeam prost față de fiica mea”, care era persoana care aducea bani în casă, spune doamna; acesta a fost un alt motiv pentru a-și căuta de lucru.

Anul trecut, din cauza unei tumori benigne la sân, a trebuit să suporte o operație care a făcut-o incapabilă, temporar, să facă efort; i-a fost astfel imposibil să ridice un pic ușa defectă de la intrarea în casă, atât cât să poată debloca cheia, care în cele din urmă s-a rupt în butuc; previzibil, soțul a bătut-o. Se întâmpla în noiembrie, în ziua celui de-al doilea tur de scrutin al alegerilor prezidențiale. Ca să scape, doamna Elena a ieșit „la aer” cu o vecină și, dintre toate lucrurile pe care le putea face în ziua respectivă, a ales... să se ducă la vot.

În luna mai a acestui an, a fost bătută din nou de soț. Episodul îți lasă un gust amar: femeia a chemat Poliția, dar agenții sosiți la fața locului au muștrat-o chiar pe ea, pe motiv că... problema ar fi fost că soțul e frustrat pentru că ea ar refuza să se culce cu el – o cerință, au spus polițiștii, impusă de certificatul de căsătorie!

Enormitatea afirmației agenților de poliție – ca să nu mai amintim de modul deplorabil în care au tratat plângerea unei femei maltratate – și-a găsit un răspuns pe măsură în inițiativa fiicei doamnei Elena, care, după ce mama ei a mai fost bătută o dată, a mers cu ea la secția de Poliție și a cerut sancționarea polițiștilor ce rămăseseră indiferenți la prima agresiune.

Acum, femeia locuiește singură, la casa ei, apărată de un ordin de protecție. Spune că după încheierea partajului ar vrea să-și cumpere o garsonieră, să își termine cursurile și să găsească un loc de muncă. Acum nu mai e singură; are alături două fundații.

8. Cu copiii peste mări și țări

„Chiar și acum, la 38 de ani, dacă aș avea posibilitatea de a face liceul, aș face liceul.”

Doamna V. sosește la interviu însoțită de actualul ei prieten, un bărbat tânăr care a ajutat-o să treacă mai ușor peste calvarul despărțirii de un soț care o brutaliza. A fost căsătorită cu un cetățean străin – un turc de etnie kurdă –, încă din 1995. O femeie mignonă, brunetă, spune că s-a măritat pe când avea doar 16 ani, cu dispensă; probabil că atunci arăta chiar ca un copil și, în perspectiva violențelor care au urmat, nu e greu să te gândești că bărbatul a ales-o pe ea cu gândul că putea s-o controleze ușor.

Femeia a locuit ani de zile în Turcia și, grație perioadei petrecute acolo, vorbește fluent turca – potrivit spuselor sale, o vorbește chiar mai bine decât turcii înșiși.

Pentru doamna V., problemele au început încă din prima lună de căsătorie. De vină a fost alcoolul – deși soțul ei era musulman, iar religia islamică interzice expres consumul de alcool, bărbatul bea mult și, în momentele respective, o supunea la violențe verbale, fizice și la șantaje emoționale.

Ca în multe alte cazuri similare, soțul îi interzisese doamnei V. să muncească; pe lângă impulsul bărbatului de a-și controla victima, în acest caz probabil că un rol important l-au jucat și factorii culturali ce țin de tradițiile etnice kurde, precum și factorii religioși.

Abuzurile suferite în Turcia au determinat-o să se întoarcă la un moment dat în România, singură, pentru a începe formalitățile de divorț aici; din păcate, a aflat doar că va fi o procedură lungă și costisitoare. Aici, în țară, și-a găsit un loc de muncă mai ales pentru a se întreține și a putea să-și permită o cartelă telefonică, să poată vorbi cu fiicele ei, rămase alături de tatăl lor. După șase luni, s-a întors în Turcia chemată de soț, care în sfârșit părea dispus să îi acorde divorțul. Când a ajuns, a descoperit că în apartamentul lor locuia deja o altă femeie, tot o româncă; evident, era o situație imposibil de acceptat, așa că și-a rugat soțul s-o trimită în altă parte, măcar până la finalizarea divorțului. El a refuzat, iar ea, la rândul ei, i-a

spus că nu acceptă situația. Conflictul din seara aceea s-a sfârșit prost pentru doamna V., înjunghiată cu un cuțit în plămânul stâng de către cealaltă femeie. Soțul ei a fost cel care a scos cuțitul și a dus-o la spital.

A urmat o perioadă de coșmar, în care fetele ei fuseseră practic sechestrate de familia bărbatului. Femeia a fost obligată să-și recupereze copiii cu ajutorul justiției turce; expresia de pe fața ei se luminează atunci când povestește cum judecătorul a ajutat-o, în urma plângerii pe care o formulase. Și-a luat fetele înapoi chiar în fața tribunalului.

Din nefericire, bățile la care a fost supusă făcuseră deja pagube ireparabile, sub forma unui lipom de un kilogram pe brațul drept. Ca să se opereze, fiind neasigurată, a strâns cu greu bani; operația de înlăturare a lipomului i-a afectat probabil un nerv și a lăsat-o în imposibilitatea de a face munci fizice grele.

Cazul doamnei V. e complicat nu numai din pricina circumstanțelor sale specifice de ordin legal – o căsătorie cu un cetățean străin –, ci și, mai ales, pentru că mariajul ei s-a soldat cu cinci copii, dintre care trei minori – „din păcate”, spune ea, toți făcuți cu soțul. Toate sunt fete; cele două fiice majore și-au luat viața în propriile mâini și în prezent lucrează și se întrețin singure.

În 2006, doamna V. a reușit să-și convingă soțul să se întoarcă în România, după ce afacerea lui eșuase într-un faliment usturător.

În următorii trei ani, până în 2009, bărbatul a băut din ce în ce mai mult, iar violențele s-au intensificat. Femeia a sunat la Poliție, iar ceea ce a urmat are deja un aer dureros de familiar: tot ea a fost cea care a trebuit să plătească oalele sparte, achitând amenda dată de polițiști pentru tulburarea liniștii publice, din cauza plângerii vecinilor, și ei sătui probabil de scandal.

Plângerile ei repetate la Poliție n-au avut niciun efect, spune femeia; ajutorul familiei n-ar fi avut cum să-l primească, căci e din Tecuci și în București nu avea pe nimeni.

Dacă ai răbdare să ascuți suficient de mult, istorisirile femeilor abuzate de soți sau de partenerii de viață ajung într-un punct comun: o poveste care implică unul sau mai mulți agenți de poliție. De acolo înainte, e ca la jocurile de noroc: dacă ar fi să pariâți, ar trebui să pariâți pe agresor, nu pe victimă, căci șansele sunt de partea primului. Niciuna dintre femeile abuzate pe care le-am intervievat nu a putut să identifice măcar un moment în care Poliția a intervenit prompt ca să le protejeze sau ca să le îndrume

(de exemplu, explicându-le că au la dispoziție instrumentul legal al ordinului de protecție). În absolut toate cazurile, povestea a fost aceeași, cu variații minime, și deznodământul același: polițiștii n-au mișcat un pai.

Ceea ce înseamnă că noi, ca societate, ca națiune chiar, avem o problemă serioasă. Într-una din zilele anterioare interviului cu doamna V., jurista Fundației Estuar, Elena Sălculescu, a povestit cum „au mai fost situații, chiar și în București, în care polițiștii au venit la fața locului, agresorul a aruncat cuțitul peste gard, în curtea vecinului, polițiștii au luat cuțitul de acolo, a fost prins agresorul, iar lucrurile acolo au rămas, nu s-a mai specificat nimic despre cuțitul respectiv”. Patru zile mai târziu, din relatare recunoaștem și personajul principal al poveștii: doamna V., căreia soțul i-a pus cuțitul la gât într-un Ajun de Crăciun; ca detaliu, soțul a mai trebuit să plătească doar o amendă de 200 de lei.

„Există un nivel înalt de toleranță față de astfel de practici”, spune psihologul Adrian Florin Socol, care îi consiliază pe beneficiarii fundației Estuar. Din punctul de vedere al familiilor care trec prin astfel de situații, e vorba și de o problemă larg răspândită de mentalitate. „Ne spălăm rufele în familie» e o idee care nu ar trebui să se refere la contexte de violență domestică”, explică Socol; are dreptate, desigur, însă în multe cazuri exact contrariul se întâmplă.

Din 2009, cei doi lucrau amândoi – ea ca bonă și menajeră, făcând curățenie în scările de bloc, pentru a-și asigura banii de care avea nevoie, iar el administrând propriul magazin de haine. Deja violențele se adunaseră și plecase de acasă cu copiii; locuia în Ilfov, unde își închiriasse ceva.

Soțul i-a urmărit copiii, a aflat unde locuia, iar amenințările – inclusiv amenințări cu moartea – au reînceput; la un moment dat, a aruncat cu pietre în geamul locuinței unde doamna V. stătea cu copiii.

Ca și în alte situații, efectele abuzurilor bărbatului s-au răsrâns asupra întregii familii: cele două fiice majore au apucat să absolve clasa a V-a, iar cele trei minore, dintre care cea mai mare are cincisprezece ani și jumătate, nu au mers mai departe de clasa a II-a. Una dintre fete, premiantă la școală, a fost la rândul ei bătută de tată, acum șapte-opt ani.

Acum, în sfârșit, după toți anii de chin petrecuți alături de soț, doamna V. încearcă să își refacă viața. Divorțul a avut loc în decembrie anul trecut, după ce a găsit numărul fundației pe teletext. A venit și a discutat cu reprezentanții fundației; spune că îi era foarte frică să nu își piardă copiii, îi

era teamă că nu va avea nicio șansă în fața soțului. Nu mai voia decât să scape, să se termine cu amenințările.

Apoi l-a cunoscut pe T., alături de care ar vrea să-și facă un rost. Își caută amândoi de lucru și un loc unde să stea, cu chirie. Din păcate, se confruntă cu refuzul proprietarilor, care evită să închirieze unei familii cu trei copii minori. T. nu își mai poate face meseria pentru care este calificat, de vopsitor-tinichigiu auto. O problemă cardiacă îi interzice să mai inhaleze vaporii de vopsea, dar ar vrea să lucreze ca șofer. Doamna V. ar vrea să lucreze în comerț, nu însă făcând munci care să o solicite fizic. Are totuși o calificare căutată pe piața muncii: spune că știe turcește mai bine decât un vorbitor nativ – lucru perfect plauzibil, ținând cont că a petrecut mai bine de două decenii alături de un turc și a stat ani lungi în Turcia. Din păcate, nu are un atestat de traducător. Pe de altă parte, a absolvit opt clase, cu note bune. „Chiar și acum, la 38 de ani, dacă aș avea posibilitatea de a face liceul, aș face liceul.”

9. Sacrificiul unei mame

„Sunt aproape 28 de ani în care a trebuit să lupt, s-o pun pe fiica mea pe picioare, să pot măcar s-o iau de mână.”

Doamna C. a fost, prin prisma detaliilor concrete, cel mai complicat caz implicând persoane cu dizabilități. Doamna C. are doi copii, un băiat în vârstă de 30, respectiv o fiică de 27 de ani. Fata s-a născut fără glanda tiroidă și a început tratamentul încă de la vârsta de 3 luni, mai întâi la spitalul Fundeni, apoi la Institutul Național de Endocrinologie C.I. Parhon. Circumstanțele concrete ale cazului doamnei C. – care este principalul sprijin al fiicei sale, pe care o supraveghează constant, 24 de ore din 24, 7 zile din 7, au făcut imposibilă o întâlnire față în față. (De fapt ar fi fost cumva posibil, dar asta ar fi însemnat un efort considerabil pentru ea, astfel că a fost aleasă varianta unui interviu telefonic.)

Oricum ar fi, nu e clar că doamna C. a înțeles că ea, și nu fiica domniei sale, este personajul principal al poveștii (deși fata ei este la rândul său un beneficiar al programelor Fundației Estuar). E de ajuns să îi auzi vocea ca să îți dai seama ce fel de persoană este; de altfel, la transcrierea interviului am descoperit cât de fluent se exprimă – în propoziții clare, fără să piardă șirul logic al poveștii, cu detalii clinice precise și, mai ales, cu o hotărâre de fier, care răzbate mai ales din tonul ferm al glasului.

Povestea ei – sau a fiicei, de fapt același lucru, căci aceste două istorii se confundă până la indistinție – are, prin amănuntele concrete ale cazului, un aer vag halucinant; îți vine să te întrebi cum de această femeie rezistă din punct de vedere psihic. Lista problemelor de sănătate ale fiicei domniei sale e foarte lungă, implicând afecțiuni endocrinologice, psihiatrice și neurologice, precum și operații chirurgicale; de altfel, una dintre aceste afecțiuni îi pune fetei viața în pericol. La cererea doamnei C., pentru a proteja intimitatea ei și a fiicei sale, am ales să nu dezvăluim detaliile clinice ale cazului, chiar dacă, măcar în parte, povestea celor două femei poate fi înțeleasă doar știind prin câte episoade cumplite au trebuit să treacă până acum. Să spunem doar că numai citind lista diagnosticelor primite de

fată în cursul a aproape trei decenii de viață te întrebi ce persoană ar fi rezistat așa cum a rezistat doamna C. Oricum ai privi lucrurile, e clar că ele două au supraviețuit într-un mod care nu poate fi calificat altfel decât eroic. Internările fiicei doamnei au fost multe, prin mai multe spitale de psihiatrie – în toate marile centre de profil, la București (Al. Obregia), la Iași (Socola) și Câmpina (Voila). „Au fost și cinci internări într-un an, se tot schimba tratamentul”, spune doamna la telefon. Prima oară a fost internată în București, la Spitalul Clinic de Psihiatrie „Prof. Dr. Al. Obregia”, din decembrie 2008 până în martie 2009. Acum lucrurile s-au schimbat în bine – de doi ani de zile fata ia același tratament, care, după toate aparențele, dă rezultate bune.

În același an, pe când doamna lucra în comerț, s-a întors într-o zi acasă de la serviciu și și-a găsit fata căzută pe jos; a chemat ambulanța, a urmat o a doua internare, la spitalul Obregia, după patru ore în care fata a fost în comă. „Nu pot să vă povestesc câte peripeții au fost în ziua aia până am reușit s-o internez, la câte spitale m-au trimis cu ambulanța. Am mai stat trei săptămâni, își revenise din comă, nu știa cum a ajuns acolo, nici acum nu știe ce s-a întâmplat. La externare medicii mi-au spus că nu mai trebuie lăsată nesupravegheată, pentru că are tendințe de suicid. Din 2009 am renunțat la serviciu; luni am externat-o, a doua zi am mers la comisie la Giurgiu și de atunci sunt asistent personal.”

Ca asistent personal al fiicei sale, fiind practic singurul ei sprijin, doamna C. nu are luxul de a se îmbolnăvi. O arsură pe cornee de la pucioasa unui băț de chibrit nu a putut fi tratată exact din acest motiv. „Am ajuns la Urgență, la Giurgiu, dar nu am avut cu cine să o las pe fată, pentru că mă trimiteau la București să mă tratez, nu exista aici un medic oftalmolog de gardă. A trebuit să-mi facă o spălătură aici, la Giurgiu, mi-au pus un pansament, am revenit acasă și am stat așa.”

De soț a divorțat în 2012 și de atunci ele două sunt singure. În momentul respectiv toate cheltuielile casei ajunseseră să se împartă la trei, soții fiind practic separați din toate punctele de vedere, iar tensiunea ajunsesese la cote aproape insuportabile. „Când fata s-a îmbolnăvit atât de rău, când a fost mai rău, atunci și-a luat mâna de pe noi”, spune doamna despre fostul soț. „Pentru el, banii pe care îi primea fata de la stat, 293 de lei, erau un venit.” În perioada aceea, bărbatul avea un loc de muncă, era electronist. „Mă amenința, iar fetei îi spunea că vrea s-o ia el, să aibă grijă de ea. Poate voia

să-mi facă mie rău, nu pot să vă explic. A intervenit băiatul și i-a spus să nu o mai influențeze.”

Tot în acel fatidic an doamna a închiriat o locuință și s-a mutat împreună cu fiica. A trecut și ea, tot atunci, printr-o depresie. „Am mers și eu la consiliere [psihologică, n.n.], simțeam că într-adevăr aveam nevoie de ajutor.” Din fericire, tot din 2012 tratamentul fetei a început să funcționeze și nu a mai avut nevoie de spitalizări, iar vizitele la spital au fost doar pentru controale.

În prezent, cele două femei locuiesc împreună, tot cu chirie, în timp ce fostul soț stă singur în fostul lor apartament. „Nu am făcut partajul nici până la ora actuală”, spune doamna. „Am luat doar lucrurile noastre în momentul în care am plecat. Am preferat să mă mut pentru că el striga, de pildă, «iar ai uitat lumina aprinsă!», iar fata, la un moment dat, se izolase de tot, nu mai aprindea nici lumina, nu mai deschidea nici televizorul, îi era frică și să se miște prin casă. În perioada aceea am avut cele mai multe internări cu ea, cinci la număr, de câte trei săptămâni fiecare. Am stat cu ea în spital acolo, vă dați seama că nu e ușor. Medicii mi-au dat tratament pentru depresie, pentru că ajunsesem la 43 de kilograme, doamna doctor s-a speriat când m-a văzut, a crezut că mor.”

La Estuar doamna a ajuns pentru consiliere psihologică, însă pe fiica dânzei a înscris-o în programele fundației chiar de când s-a deschis centrul din Giurgiu. „Mi-am dat seama, am recunoscut că am o problemă și am nevoie de ajutor. În cazul nostru depresiile se întâmplă, nu ne pot ocoli. Medicii m-au avertizat de la început că va fi foarte greu și pentru mine. În momentele în care am avut nevoie să vorbesc cu cineva am mers la Estuar la consiliere. Sunt aproape 28 de ani în care a trebuit să lupt, s-o pun pe picioare, să pot măcar s-o iau de mână.”

Din punct de vedere practic, viețile celor două femei depind efectiv una de cealaltă. Doamna C. poate ieși din casă doar cel mult până la colțul blocului, la două scări distanță, dar nici nu se pune problema să meargă să achite factura la electricitate, de exemplu. Dacă trebuie să se ducă la medicul de familie pentru a lua rețeta, iar fata, din orice motiv, nu vrea să meargă, doamna C. trebuie să rămână acasă, ca s-o țină sub supraveghere. Noroc că medicul înțelege situația. Acasă, medicamentele sunt în permanență sub cheie.

Și totuși, în fața tuturor acestor vicisitudini, există uneori momente de grație; cuvântul nu e întâmplător ales, căci doamna C., o persoană credincioasă (ține totuși să precizeze că nu e o „fanatică”) spune că a simțit de câteva ori un sprijin de undeva, de sus, ca atunci când cineva, nu știe cine, i-a făcut rost de un medicament scump pentru fată, care costa 1500 de lei și pe care nu și-l permitea. „Mi-au dat lacrimile când m-au sunat de la Voila să-mi spună”, povestește ea.

Pentru doamna C., normalitatea a ajuns să capete un alt sens. Pentru ea, o zi fericită arată altfel decât pentru oricine altcineva. „Astăzi sunt foarte mulțumită. Am reușit să iau viza de flotant și pentru mine, și pentru fată. Am luat rețeta și scrisoarea medicală, doar peste șase luni mai trebuie să ne ducem la Câmpina, pentru altă scrisoare medicală. Am luat toate medicamentele, și pe unul care se găsește mai greu, deși costă doar vreo șase lei. Am rezolvat tot ce mi-am propus, a fost o zi plină.”

10. În căutarea unui viitor

„Nu mă consider o persoană cu handicap. Dorința mea este să mă duc la muncă.”

La telefon, domnișoara M. are vocea unei școlărițe. Are 28 de ani și se confruntă cu probleme de natură psihică de la vârsta de 18 ani. De vină este un episod depresiv pe care l-a avut în liceu, determinat probabil de o întâmplare nefericită din familie: doi frați ai ei „s-au pierdut” în jurul vârstei de 20 de ani, amândoi bolnavi de schizofrenie. Alegerea cuvântului nu este probabil întâmplătoare; deși la telefon domnișoara M. sună ca o persoană sigură pe sine (e fluentă, perfect coerentă, chiar iritată de întrebări, din când în când), este aproape sigur că acest eveniment trist a fost perceput ca o „pierdere” în ambele sensuri – atât a celor doi frați, în subteranele unei boli psihice, cât și ca îndepărtare a lor de familia care i-a „pierdut”. „Pe mine m-a marcat lucrul ăsta”, spune ea. „Pe vremea aceea nu puteam să accept lucrul ăsta, ca acum, când iau lucrurile ca atare. Am avut un episod depresiv, am fost și internată la București, a fost prima și ultima, sper, de până acum.” În decursul anilor, diagnosticul a trecut de la tulburare de tip depresiv la tulburare bipolară. „Nu știu ce este, până la urmă; dar probabil e vorba de o tulburare bipolară.”

După terminarea liceului, „așa cum am putut”, spune domnișoara M. (și nu poți să nu te întrebi cum a reușit să treacă, la o vârstă delicată, printr-o astfel de încercare), „într-un moment mai disperat, când unul dintre frații mei urla noaptea, iar eu nu-i înțelegeam stările și aveam senzația că nu merit toate lucrurile astea, m-am mutat de acasă să stau cu primul meu prieten, la 40 de kilometri distanță de ai mei. Locuiam cinci persoane în două camere, era cam înghesuială, era mai greu.”

Odată despărțită de familie, viața domnișoarei M. nu a devenit mai ușoară, din câte spune, deși evită să dea detalii: „Eu, fiind un copil ascultător, aveam senzația că trebuie să ascult pe toată lumea.”

După ce a plecat de la prietenul ei – pe care îl consideră și acum soț, pentru că a fost o relație serioasă – domnișoara M. s-a întors acasă. Acum șase ani,

într-o anexă a casei naționalizate în care locuia familia ei, i se amenajase o cameră a ei, cu ajutorul unui împrumut de la Casa de Ajutor Reciproc. „Cu multă greutate reușesc să rezolv ceva, asta mă doare cel mai tare”, spune fata, și în tonul ei vag resemnat se ghicește povara neajunsurilor materiale cu care se confruntă.

Domnișoara M. nu are deocamdată un loc de muncă; a lucrat doar anul trecut, la vie, muncă necalificată, din primăvară până în toamnă. Ar putea fi vorba, pur și simplu, de ghinion sau de faptul că nu a sfătuit-o nimeni unde și cum să își caute de lucru. La telefon pare o persoană perfect funcțională, gata să se adapteze la cerințele unui loc de muncă.

„Persoana care m-a îndrumat către Fundația Estuar a fost doamna doctor psihiatru, la care mergeam de la 18 ani”, spune domnișoara M. Când am fost la dânsa și mi-a făcut propunerea să merg la Estuar aveam 25 de ani. Mi-a spus că acolo se fac cursuri și mi-a spus că aș putea să mă duc și eu. Mi-a surâs ideea și chiar am făcut un curs de patiser.”

Din spusele ei, un alt motiv care a făcut-o să apeleze la serviciile fundației a fost posibilitatea de a socializa. Spectrul singurătății e ceva care probabil o sperie: „În adolescență aveam foarte multe prietene, care pe urmă au plecat de aici, în alte țări, sau s-au căsătorit. M-am dus [*la fundație, n.n.*] mai mult ca să am unde să trag, unde să mă duc. Acum nu mai pot să fiu așa de deschisă cu oamenii; oamenii te judecă.”

Teoretic, faptul că suferă de sindrom bipolar n-ar trebui să reprezinte un impediment în viață. Cu medicația adecvată, numeroși bipolari duc vieți perfect normale; există exemple celebre, ca actorul american Jim Carrey. Însă domnișoara M. se confruntă cu aceleași presiuni de tip social pe care le întâlnesc oamenii sănătoși. La 28 de ani, spune tânăra, „nu am nimic din lucrurile pe care ar fi trebuit să le am până la vârsta asta – sau le-am avut și le-am pierdut.”

Un prim pas ar trebui să fie, firește, un loc de muncă, adică, în esență, câștigarea unei vieți autonome. „Asta aveam în cap, dar nu mi-a mai stat mintea la asta. Acum fac consiliere și încerc să mă îndrept către muncă, să mă concentrez pe asta.”

Lipsa ei de concentrare are probabil o explicație în mediul în care a trăit o perioadă, cu fostul ei partener – un context marcat, spune ea, de haosul vieții în comun a unei gospodării cu trei familii și trei copii (de unul dintre aceștia din urmă se ocupa, în perioada respectivă, domnișoara M.) E perfect

conștientă de impactul acelei perioade asupra vieții ei și recunoaște că alături de familia ei naturală are parte de „mai multă disciplină”.

În ceea ce privește relațiile personale, în afară de prima a mai avut una, de scurtă durată, de numai două luni. Din fericire, are o familie în care nu au existat episoade de violență conjugală, părinții ei nu s-au certat niciodată. Există și mici semne îmbucurătoare: de trei ani de zile, fratele cel mic s-a mai liniștit, nu mai e agresiv și răspunde la tratament. Din păcate însă, ambii frați vor depinde toată viața de părinții lor. „Mama se dedică numai lor, față de mine... Tata a început și el să fie mai dur cu mine, pentru că mă vede că nu am făcut mai nimic. Mă mai ciondănesc cu el. Eu i-am fost de ajutor de curând, am avut grijă de el când s-a operat, am alergat cu el, pentru că nu era nimeni din familie să se ocupe de el.”

Vorbind despre tatăl ei, e ca și cum acesta ar fi de față și ar purta un dialog cu el: „Eu am făcut multe, nu stau degeaba, tot timpul am făcut ceva și fac, nu stau, cum îmi zice tot timpul, că nu fac nimica! Am încercat să mișc și eu ceva...” Evident, sentimentul nerealizării e ceva care o apasă. „Nu mă consider o persoană cu handicap”, spune ea, și insistă: „Dorința mea este să mă duc la muncă.” Și-ar dori, spune, să lucreze undeva într-un restaurant. Pe de altă parte, a ratat de două ori examenul de bacalaureat și spune că acum „nu-i mai stă capul la așa ceva. Dar trebuie să fac față. Și mama, și bunica sunt două persoane foarte puternice, cu toate problemele pe care le au nu s-au văitat niciodată. Am toată viața înainte.”

Cât despre boala care îi afectează familia, spune că ea crede că e ceva moștenit; doi frați ai mamei sale au avut aceleași probleme. „Doamna psiholog mi-a spus că dacă va exista cineva mai puternic în familie, va rupe lanțul.”

11. Un final fericit

Doamna R. face parte din categoria, relativ fericită, a persoanelor care au depășit dificultățile de familie. Susține, fără rezerve, că povestea ei a avut, cel puțin până acum, un final fericit.

„Probleme foarte mari nu au fost niciodată”, spune ea. Singura excepție – motivul pentru care a ajuns să lucreze cu Fundația Estuar –, au fost, „ca în fiecare familie, neînțelegerile din cauza banilor. Eu nu aveam serviciu, între timp am găsit un loc de muncă. Soțul era gelos – nu înțelegea ce fac toată ziua acasă, ce înseamnă treburile gospodărești, statul cu copilul și așa mai departe. Acum, că mi-am mai găsit de muncă, lucrurile s-au mai liniștit, știe care-mi e programul, știe că sunt la muncă, veniturile s-au mai mărit și nu mai sunt așa probleme majore... Viața noastră merge pe un făgaș mai bun.” Despre problemele de familie, doamna R. vorbește cu discreție, ca și cum ar vrea să uite cât mai repede de perioada respectivă. E evidentă graba cu care își dorește să expedieze subiectul. „Ca în viața oricui, în primul rând trebuia să ne asigurăm traiul cu toate cele necesare și era o problemă, pentru că soțul meu nu câștiga așa de mult și trebuia să ținem cont de asta la fiecare lucru pe care trebuia să-l achiziționăm. El are un loc de muncă, dar e un serviciu cu salariul minim pe economie și venitul nu ne ajungea decât în mică măsură, nu cât ar fi trebuit.” Și el a încercat să își caute de muncă, dar nu a găsit încă, în ciuda unor promisiuni; a preferat să nu riște și să rămână la actualul loc de muncă, unde cel puțin își primește salariul la timp, fără întârzieri, cum a auzit de alte locuri.

În perioada aceea dificilă, doamna R. nu lucra. Povara întreținerii unei gospodării cu un singur salariu, și acela minim, trebuie să fi apăsat greu asupra relației dintre cei doi soți. „Între timp am găsit un loc de muncă, nu în comerț, cum mă așteptam, dar mi-am depus CV-ul, poate găsesc totuși ceva mai bun, deocamdată lucrez la o croitorie. Am întâlnit o persoană care mi-a spus că acolo unde lucrez acum se fac angajări pentru oameni fără experiență, pe care îi instruiesc ei, și m-am dus pur și simplu. Acum sunt deocamdată în faza de învățare. Din moment ce nu m-au trimis acasă, cred că mă descurc.”

În general, una dintre sursele majore ale neînțelegerilor din familie este sărăcia; nu este o întâmplare că zonele rurale sărace din sudul și estul

României sunt profund marcate de violență domestică, devenită în aceste regiuni un flagel. Iar atunci când la sărăcie se adaugă dezechilibrul dintre rolurile celor doi soți, așadar, atunci când unul dintre ei – de cele mai multe ori bărbatul – este singurul care aduce bani în casă, amestecul capătă un potențial exploziv.

Doamna R. s-a îndreptat spre ajutorul oferit de Fundația Estuar la recomandarea unei prietene. „Mi-am zis că făcând o calificare am mai multe șanse să mă angajez. Așa, fără niciuna, dacă îți depui un CV ce treci la calificare profesională? Acum să vedem unde pot să găsesc un salariu acceptabil, dacă eventual se ivește ceva.

Entuziasmul doamnei R. e de înțeles; are 28 de ani, un copil de patru ani, și acesta este primul ei loc de muncă; firește, acum în familia sa lucrurile stau un pic altfel, cel puțin rolurile și responsabilitățile par fi ceva mai egal împărțite.

Nerezolvată e încă problema locativă; familia locuiește deocamdată la o cunoștință, care nu le cere chirie. „Probabil pe viitor, cine știe... Momentan, dacă nu plătim chirie și ne mai acceptă, am zis să stăm pe loc să vedem cum evoluează situația cu băncile. Oricum, la salariul pe care îl câștigam nu ne dădea nimeni un credit.”

Consilierea psihologică oferită de fundație a ajutat-o să depășească momentul delicat din trecut. „Am discutat cu ei, mi s-au mai explicat unele lucruri, am spus și eu unele chestii, despre ce probleme aveam. Nu poți discuta cu oricine, cu vecini sau cu prieteni; așa, fiind persoane care nu mă cunoșteau, eram sigură că o să-mi dea un sfat real.”

Primul contact cu victimele abuzurilor este foarte important, spune psihologul Adrian Florin Socol. „La centru [*biroul din București al Fundației Estuar, n.n.*], noi recunoaștem și validăm în primul rând efortul făcut de aceste persoane de a ajunge aici, pentru că a merge la un psiholog este un act de curaj.”

Efectul discuțiilor, recunoaște doamna R., a fost benefic. „Am încercat să fiu și eu mai calmă, să nu mă enervez în discuțiile cu soțul, să încerc să văd problemele și din alt punct de vedere, nu așa cum le vedeam numai eu. Unele lucruri s-au mai rezolvat. Acum suntem chiar OK. Deocamdată sunt chiar mulțumită de viața pe care o am acum, față de cum era înainte.”

Nici în trecut lucrurile nu ajunseseră prea departe. „Nu ne certam chiar în fiecare zi, dar aveam câte o mică neînțelegere, poate, o dată pe săptămână,

nu erau chiar discuții foarte aprinse. Nu s-a ajuns la violențe, ne-am certat «la obiect», nu cu jigniri.”

12. Medicul pacient

„Fundația face lucruri foarte bune, faptul că ajută oameni care nu au alte posibilități e ceva rar în societate.”

Dintre toate poveștile din această carte, cea a domnișoarei D. e veche și dureroasă. Odată ce ai auzit-o, e greu să-ți scoți din minte tonalitatea ușor târăgănată a vocii, pauzele lungi, impresia de confuzie, contrastând cu felul viu în care rememorează detalii din urmă cu mulți ani. Ce e cu adevărat, aproape organic dureros, este amestecul de speranță și resemnare care răzbate din receptorul telefonului.

Totul a început cu mulți ani în urmă, prin 1993, cu o depresie produsă pe când era în anul IV la Facultatea de Medicină a Universității „Carol Davila” din Capitală, „poate din cauza oboselii, sau a altceva, sau poate am eu un anumit fond moștenit. Mult timp nu m-am simțit bine, apoi am urmat un tratament”. La examenul de admitere de la facultate (unul extrem de dificil, într-o perioadă în care Medicina era printre cele mai căutate specializări din România) a obținut media 8,92, ultima medie fiind 8,93. A intrat totuși, cu un pic de noroc, prin eliminarea unei reguli vechi, care data de dinainte de 1990, prin care o parte dintre locuri erau rezervate, ceea ce a lărgit lista admișilor. Telefonul prin care era anunțată că intrase l-a primit după Revoluție.

Cumva, în timp ce era sub tratament, domnișoara D. a apucat să-și termine studiile universitare și să profeseze medicina. Primise un post de medic la un dispensar dintr-o comună de lângă Fetești, unde a făcut naveta timp de patru ani. În timpul săptămânii mai locuia în comună, la niște rude, avea unde să stea. Condițiile erau destul de grele, mai erau acolo doar doi medici, dar care nu lucrau cu program normal. Chiar și spitalul din oraș, numit pe vremea aceea Anghel Saligny, era un loc unde „era destul de sinistru să ajungi”, nerenovat de zeci de ani.

„Apoi am zis să-mi găsesc ceva în București, am lucrat un an de zile, era ceva temporar, pe un an de zile, la o firmă de construcții. Apoi, o perioadă

am mai urmat tratamente și după aceea m-am pensionat medical. Pe urmă am avut o perioadă mai bună, acum, cu noul tratament.”

Schimbarea schemei de tratament pare a fi dat rezultate, astfel că domnișoara D. a urmat un curs de IT oferit de Fundația Estuar: „Poate reușesc să revin la activitate. Pensionarea este temporară, cu revizuire.” Însă practicarea medicinei e probabil exclusă; și-ar dori în schimb „ceva mai ușor”.

Domnișoara D. nu a fost niciodată căsătorită. Locuiește acum cu mama ei. Tatăl a decedat în urmă cu aproximativ opt ani. Din fericire, cele două femei au rămas de pe urma lui cu o moștenire destul de bună, așa au și reușit să se descurce.

Faptul că domnișoara D. se confruntă cu o problemă de sănătate mintală nu înseamnă și că este o persoană incapabilă să se descurce. Despre cursul de calificare organizat de fundație, spune că „poate îmi va folosi în viitor, poate chiar voi avea posibilitatea de a-l folosi, dacă s-ar ivi ceva. M-a ajutat și ocazia de a socializa, am putut să discut cu cei de acolo... Fundația face lucruri foarte bune, faptul că ajută oameni care nu au alte posibilități e ceva rar în societate.”

Din fericire, nu e cu totul singură; are câțiva prieteni în București, colegi, rude și prieteni cu care se vede. Încearcă să se mențină activă – coase goblenuri și de câteva luni își ocupă timpul liber traducând în fiecare zi în română, ca exercițiu, dintr-o ediție franceză a uriașului roman istoric „Petru I”, al lui Alexei Tolstoi. Franceza a studiat-o doar în școală și, spune ea, „mai trebuie să mai caut uneori prin dicționar ca să înțeleg”. A fost, cu siguranță, o elevă bună: fără să fi lucrat vreodată ca traducător sau profesor, are o pronunție corectă. „M-am apucat de o muncă destul de grea; la început, cartea stătea acolo și o mai răsfoiam, apoi nu m-am mai oprit până pe la pagina 300 și ceva. Și sunt două volume mari! Mi-am găsit o ocupație. Dacă aș fi reușit să lucrez la o editură, cred că ar fi fost perfect pentru mine, să scriu sau să redactez texte. Îmi povestea o prietenă că s-au organizat și cursuri pentru așa ceva și sunt programe mai complicate cu care se redactează” [*este vorba de aplicațiile de traducere asistată de calculator, n.n.*].

Cât despre medicină, „poate era prea greu pentru mine. Nu am dat examenul de rezidențiat, am încercat să-l dau, dar erau prea mulți pe loc, erau chiar primii ani când s-a introdus și veneau foarte mulți din urmă. Erau

foarte mulți candidați și mai era și scandalul acela, cum că mulți dintre ei ar fi știut grilele.”

În prezent, boala ei este ținută sub control cu un tratament medicamentos, „o singură injecție pe lună și îmi merge bine. Am auzit că la alte persoane tratamentul dă niște reacții ciudate, pentru că medicii mă tot supraveghează după ce fac injecția, dar eu nu am avut niciodată reacții colaterale până acum. Fac acest tratament de doi ani și ceva. Am avut o perioadă în care nu am urmat tratamentul, dar am urmat recomandarea medicilor. Doamna doctor îmi povestea că mai sunt pacienți care chiar reușesc să lucreze, să aibă un serviciu cu acest tratament. Cam asta e povestea mea; aș fi vrut să am cu ce să mă laud mai mult, dar...”

13. Printre suflete curate

Vocea doamnei MM, cu un abia sesizabil (și poate înșelător) accent moldovenesc, sună caldă și plină de bunătate; aveam să aflăm, până la sfârșitul interviului, și de ce.

Doamna MM a ajuns să apeleze la serviciile Fundației Estuar pentru a o ajuta pe fiica ei în vârstă de 22 de ani, diagnosticată cu autism și beneficiar al programelor fundației. Familia mai are un fiu, absolvent al unui masterat la ASE, care lucrează și are o bună poziție socială. Fata, pe de altă parte, a urmat cursurile unei școli speciale; având probleme mari de comportament, atât ea, cât și mama ei au trecut la un moment dat printr-o perioadă critică, pe care au depășit-o cu ajutorul tratamentului și cu consiliere psihologică din partea personalului fundației. Soțul dânzei, spune doamna, „ar avea și mai multă nevoie” de consiliere.

Cum stătea acasă cu fiica ei, doamna MM a urmat și un curs oferit gratuit de fundație. „Nu pot spune că m-am angajat, dar psihic m-am întărit, acum îmi dau seama că pot să fac orice, pot să rezolv orice, chiar dacă sunt probleme foarte grave, mă refer la devieri de comportament ale fetei, când nu e chiar ușor.”

Autismul fetei a fost descoperit cam de la vârsta de trei ani. Foarte probabil, cauza a fost la naștere, fetița născându-se cu cordonul ombilical înfășurat de două ori în jurul gâtului, în cazul ei fiind vorba, spune doamna, de autism organic.

Tratamentul copilului a început de timpuriu; pentru că medicii din Ploiești „nu au mai ținut pasul”, în prezent fiica doamnei MM este tratată de medici de la Spitalul Clinic de Psihiatrie „Prof. Dr. Al. Obregia” din București.

Viața alături de o persoană cu autism poate fi uneori extrem de dificilă; perioada în care fiica doamnei MM a trecut prin niște tulburări de comportament a fost una care i-a pus pe părinți la grea încercare. În afară de accesele de violență (și fizică, nu numai verbală), în astfel de momente „apar tulburări mari ale somnului, nu mai doarme noaptea. Nu stă nici liniștită, începe să mai țipe, să mai deranjeze, noi [ea și soțul, n.n.] efectiv plecăm pe străzi atunci, ca să se mai liniștească. Cu tratament le depășim, dar sunt stări mai urâte, mai grele; chiar și un om cu psihicul tare tot mai cedează.”

Cursul de agent comercial organizat de fundație pentru mamă s-a dovedit în cele din urmă a aduce beneficii și pentru fiica ei. „Fata trebuie supravegheată tot timpul. M-a ajutat foarte mult să fac cursul, pentru că mă duceam cu fata. Poate că la momentul acela beneficiarii [*persoanele înscrise în programele fundației, n.n.*] plecau acasă, ca să se țină cursul, și fetele de acolo chiar aveau grijă de ea, ca să stau eu la curs și să îmi văd de program. Au fost tare drăguțe. Puteau să zică «nu poți».” În timpul conversației, în fundal se aude vocea fiicei, care cumva a prins din zbor subiectul discuției și strigă numele „fetelor” care au stat cu ea în timpul orelor de curs: „Domnișoara Gabriela! Domnișoara Aura!”

Doamna încă lucrează; prin bunăvoința patronului firmei, are un program lejer, care îi permite să aibă mai mult grijă de fată. Fundația a devenit, oarecum, a doua casă a fetei: „O las pe ea la fundație, ea rămâne acolo cu colectivul și eu mă duc la treabă. Ei îi place acolo, la fundație, comunică foarte bine cu colectivul, e integrată, n-aș vrea să piardă lucrul ăsta, știți, pentru că ea se integrează greu.”

Din spusele doamnei MM, vizitele la fundație par a îndeplini rolul unor servicii de socializare: „Eu îi mai zic «stai cuminte, nu râde, nu face, nu drege» și încerc s-o las măcar atunci, un sfert, o jumătate de oră, să nu mai fie doar în compania mea.”

În trecut, doamna a fost profesoară de chimie, până în 1991; cum în acei ani fata se simțea mai bine și urma cursurile unei școli ajutătoare, mama ei avea timp să lucreze. În 1991, posturile au fost restructurate, iar în următorii patru ani doamna MM a predat la școala ajutătoare din Vălenii de Munte, după care a plecat în producție, lucrând la o secție de jeleuri, șerbeturi și fondante din Ploiești, iar apoi a făcut o școală postliceală de contabilitate, gândindu-se la un program de muncă mai ușor, care să îi îngăduie să se îngrijească de fiica ei. La actualul loc de muncă, s-a mai degrevat de probleme, însă evoluția fiicei sale îi dă speranțe: „Mă gândesc că s-ar putea cu timpul să își mai revină, să nu mai fie nevoie de atâta tratament.” Oricum, în ultimii patru ani, cam de când starea fetei s-a mai înrăutățit, doamna MM a lucrat după un program mai puțin strict.

Acum fata nu mai are tulburări comportamentale atât de mari; a mai avut un episod anul ăsta, când părinții au internat-o la spitalul Obregia, dar medicul i-a asigurat că deocamdată fata nu se află în niciun pericol.

Când era mică fata, a fost numai la școala specială. „Mi-aduc aminte că în primul an, într-un trimestru a stat numai cinci minute în clasă, nu voia să stea cu alți colegi. Asta până a început să prindă gustul. Îmi aduc aminte că luam gogoși din apropiere, ea spunea «nu merg la școală!» și îi spuneam că nu mergem la școală, mergem doar să le dăm copiilor gogoși, iar când intram în clasă o puneam să le împartă ea. Când vedea că le face plăcere, începea să mai stea pe lângă ceilalți copii. Așa, ușurel, ușurel, am învățat-o să stea la școală, să intre în colectivitate, că respingea colectivul.”

La școala ajutătoare, integrarea a fost dificilă de ambele părți; cei de acolo, își amintește doamna MM, erau foarte speriați de diagnostic, pentru că avuseseră de-a face cu cazuri de autiști care se automutilau.

Pentru mamă, consilierea oferită de fundație a avut efecte pozitive. Cu siguranță, a asimilat foarte bine (deformație profesională?) lecțiile psihologilor. „Printre altele, am fost învățată, de exemplu, să uit. După ce trece câte un episod din cele rele și apoi vin și părți mai bune, să încerc să le uit pe cele urâte, să scap de ele din memorie, să rămână numai partea frumoasă. Sau cum să mă comport, cum să nu bag în seamă, cum să trec peste lucrurile rele. Și într-adevăr, consilierea a dat roade asupra mea; în plus, schimbându-mi comportamentul am ajutat și fata să-și revină; nu cred că doar tratamentul ajută.” Aceasta este ceea ce psihologii numesc „a lucra cu tine”, altfel spus, a-ți examina cu atenție comportamentul, reacțiile, acțiunile și motivațiile, pentru a ajunge la un anumit rezultat. Adesea ignorată, consilierea psihologică este unul dintre instrumentele cele mai eficiente aflate la dispoziția unei familii care se confruntă cu o criză.

Despre soțul dânzei, doamna MM spune, în schimb, că-i e teamă să nu fie și el afectat. „Nu sunt nici psiholog, nici psihiatru, dar câteodată cred că ajunge la atacuri de panică și îi e frică să recunoască. Eu recunosc când am câte o cădere, îmi dau seama că am nevoie de ajutor. Eu nu evit subiectul, nu mă rușinez, dar el e mai introvertit, știți... Eu simt că și dacă povestesc cuiva, nu neapărat ca să-mi dea un sfat, parcă mă ușurez cumva pentru că am povestit.” Atitudinea doamnei arată primul pas ce trebuie făcut, căci nu poți fi ajutat dacă nu ceri ajutor. Iar beneficiile pot fi imediate: „Când vin aici, beneficiarii simt că mai este cineva alături de ei, că nu sunt singuri”, explică psihologul Adrian Florin Socol.

Cu fata, doamna MM a ajuns la Fundația Estuar acum patru ani, după ce mai trecuse momentul de criză, dar de activitatea organizației știa de mult.

Aflase mergând an de an la comisia de evaluare a persoanelor cu handicap; secretara comisiei fusese medicul fetei la școala ajutătoare. „Eu mă gândeam mereu la viitor și i-am spus «acum e la școală, e bine că e la școală». Și mi-a spus «aveți noroc, există o fundație». Cred că cel mai greu, ca părinte, este să fii în situația în care îți dai seama că nu ai cum să mai ajuți, când *[situația, n.n.]* te depășește.”

Există părinți de copii autiști care văd în boala acestora și părți frumoase. Chiar dacă mulți nu ar fi de acord, acesta este totuși un punct de vedere frecvent întâlnit în istorie. Boala mintală a fost adesea privită ca un semn al unei înțelepciuni superioare sau chiar al grației divine; este suficient să ne gândim la personajul lui Don Quijote. „Față de oamenii normali nu se jignesc așa ușor, sunt alt fel de oameni. Ca suflet, sunt niște oameni atât de curați... Lumea de obicei fuge de ei, pentru că sunt bolnavi, dar sunt foarte curați. Eu mi-am pierdut odată portofelul, nu știam unde l-am pus, iar ei îl puseseră bine, dar dacă nu întrebam nu mi-l arătau. Sunt cu totul altfel, sunt foarte curați sufletește, suferă unul pentru celălalt. Pe mine mă învață în fiecare zi câte ceva, prin ce văd la ei.”

14. A nu întoarce și celălalt obraz

„Am reușit să nu mai cred că nu pot să fac nimic. Acum mă simt bine în pielea mea, merg la biserică, ies în lume. A trebuit să fiu tare.”

Principalii factori favorizanți ai violenței domestice nu sunt mulți: cel mai adesea, acest gen de cazuri se întâlnește în medii marcate de sărăcie, alcoolism, șomaj, un nivel scăzut de educație, în familii destrămate din varii motive (deces, divorț, migrație în căutarea unui loc de muncă în afara țării). Pe măsură ce te îndepărtezi de situațiile prototipice, datele problemei se schimbă: frecvența violențelor fizice în cazul cuplurilor cu un nivel mai ridicat de educație sau stare materială este în ansamblu mai scăzută decât media.

Este și cazul doamnei P. O femeie activă și sigură pe sine – lucru evident chiar și într-o discuție telefonică –, doamna a deținut, împreună cu soțul, o firmă înființată în 2007. „Am lucrat la Brazi ca macaragiu, aproape 20 de ani, în același loc cu soțul, în cazangerie. Ne ocupam de revizii în tot combinatul petrolier”, povestește ea. „Din păcate, la înființarea firmei eu n-am știut să mă trec în acte”, nici ca asociat, nici ca administrator, spune ea. Când au înființat firma, cei doi au cumpărat o macara, apoi, după o perioadă, încă una. Doamna P. a lucrat pe o macara de 50 de tone, a doua ca mărime din Brazi.

După privatizarea combinatului și externalizarea serviciilor, macaralele au revenit unei companii care inițial nu a preluat tot personalul. „S-a întâmplat ca unul dintre frații mei să decedez în Italia și, cu banii pe care îi mai aveam, m-am dus să-l aduc acasă. Când m-au sunat și pe mine n-am putut să mai vorbesc sau să mă mai duc la muncă... Și n-am putut să mă reangajez la firma respectivă.”

Soțul ei băuse și până în momentul în care femeia a ajuns să apeleze la Fundația Estuar; „și acum face urât, doar că eu acum abordez altfel

problema, nu mai e ce-a fost”, spune doamna P. Tonul e categoric, fără echivoc; e clar că nu-i mai îngăduie soțului s-o abuzeze.

Pe de altă parte, circumstanțele de ansamblu sunt diferite; cuplul deține două locuințe, una în Ploiești și una la țară, astfel că s-au separat. „Nu prea îmi mai pasă”, explică femeia, „știu că el o să piardă oricum firma, pentru că eu între timp am făcut niște școli, am făcut și o postliceală de contabilitate, așa că înțeleg mai multe lucruri”.

Băiatul lor lucrase cu ei, dar mama lui l-a rugat să plece de acasă după ce tatăl începuse să-l lovească; părinții au încercat atunci să se separe, „ca să nu ajungem la altele, ar fi fost mai rău”. S-au separat acum un an, în toamna anului trecut; doamna a ajuns la fundație căutând pe internet informații despre violența în familie și a sunat. „M-aș fi dus oriunde”, povestește ea. „Mi-am dat seama că trebuie să fac eu ceva, nu să aștept de la alții. Părinții mei nu sunt implicați, căsnicia mea nu merge bine... În octombrie împlinim 30 de ani de când suntem căsătoriți.”

Primele certuri au început din cauza banilor. „Nu știu cum dispăreau banii din firmă. Și acum are datorii, dar acum e treaba lui. Băiatul era angajat la firmă, dar nu-i mai plătea nici salariul.” Plecarea fiului, care și-a găsit un serviciu bun într-o companie tot din domeniul petrolier, a mai detensionat situația. „Mi-a mai ridicat moralul. Știind că nu mai sunt între ei m-am mai liniștit un pic.”

Violențe în casă au fost tot timpul. Criza economică, banii tot mai puțini și proasta administrare a firmei de către soț au atârnat greu la deteriorarea situației, mai ales în 2011-2013, chiar și în 2014. Soțul doamnei începuse să bea din ce în ce mai mult – toată țuica făcută de el în gospodărie, sute de litri, după spusele ei. „Fugeam, ieșeam afară, nu stăteam să mă bată. Și așa nu era plăcut să stai pe afară până adormea el. Nu pot să spun că mi-a fost ușor, am stat o noapte întreagă pită, era ger. Dar anul ăsta i-am arătat că nu îmi mai pasă. În februarie, când m-a lovit cu bocancii, am luat și eu un ciomag, i-am dat și eu și am chemat și Poliția, pentru că nu se mai putea. A fost prima și ultima oară pe anul ăsta. I-am și spus că data viitoare s-ar putea să o încaseze de la mine, ca să nu mai vină copilul să mă apere. Prefer să mi se întâmple mie decât lui.”

Uneori, bătăile au fost extrem de violente. „S-a întâmplat să se bată în casă, a curs sânge”, povestește femeia despre un astfel de conflict dintre băiat și tatăl său. Atunci, spune ea, „soțul m-a lovit și pe mine, pentru că eram între

ei.” Se întâmpla acum câțiva ani, când fiul ei era mai mic. Acum mama lui e îngrijorată că un eventual conflict similar ar putea avea un rezultat mult mai grav. „De asta mi-e și frică acum, e băiat mare și s-ar putea să fie mai rău.”

Ca și în celelalte cazuri inventariate în această carte, prezența agenților de poliție nu a avut niciun rezultat concret pentru victimă; după spusele doamnei P. (care râde pe îndelete la telefon), s-au mărginit doar să constate existența unui cucui în fruntea soțului. „El știe să dea, pe mine mă lovește în plex și nu se vede; m-am mai dus eu să-mi scot certificat medical, dar la plămâni nu se vede așa ușor, nici la ficat.”

Prima tentativă de a divorța a fost făcută de ea, acum doi ani. A început cu o mediere la care soțul nu s-a prezentat. „Acum nu am bani, nu-mi permit. Încerc acum să plec în străinătate să muncesc, pentru că aici, cu tot ce câștig nu pot să zic că o să ies din iarnă bine și nu pot să stau nici în spinarea copilului.” Cu firma, spune doamna, probabil nu se mai poate face nimic, datoriile sunt prea mari (există inclusiv sume datorate către stat).

Doamna P. s-a adresat fundației pentru a vorbi cu cineva, pentru consiliere psihologică. A urmat și un curs, de lucrător comercial. Amintindu-și despre momentele în care le-a povestit calvarul ei reprezentanților fundației, începe să plângă încet la telefon. „Asta m-a ajutat să înțeleg unele lucruri, și relația cu părinții... Am reușit să mă detașez, să nu mai cred că nu pot să fac nimic. Am lucrat cu el 20 de ani. Îmi spunea că el m-a făcut macaragiu; da, dar autorizația n-o să mi-o ia nimeni, niciodată, doar dacă fac eu vreo prostie! Și în timpul ăla, chiar dacă făceam vreo prostie, tot eu răspundeam, nu el!”

Sfaturile primite au avut, fără îndoială, efect. „Acum nu aș mai sta să dea în mine. Când m-a lovit cu bocancul m-a luat pe nepregătite. Dar i-am spus că data viitoare îl fac praf! Chestia asta cred că l-a speriat, ca și faptul că am vorbit, am spus în jurul meu ce se întâmplă.”

Adeseori, un mod de a te apăra de un partener violent este pur și simplu să vorbești despre asta cu alte persoane, vecini, prieteni, cunoștințe, oricine care ar putea eventual să dea o mână de ajutor. „Persoanele care comit astfel de abuzuri își modifică atitudinea când știu că victima a apelat la ajutor”, explică psihologul Adrian Florin Socol. „E vorba de un soi de precauție, de teamă.”

Acum, în sfârșit, doamna P. pare să fi ajuns la un echilibru interior, primul pas către reclădirea unei noi vieți, departe de abuzurile conjugale. „Acum mă simt bine în pielea mea, merg la biserică, ies în lume. A trebuit să fiu tare, pentru că nu aveam încotro.”

15. Prima profesoară a propriului copil

„Vreau să lucrez, să am un ban care să știu că e scos din mâna mea, nu vreau bani degeaba. Vreau să demonstrez că noi, persoanele cu handicap, nu suntem o pleavă, așa cum suntem considerați.”

Abuzurile din familie nu sunt întotdeauna echivalente cu violențele fizice; abuzul verbal, mai ales, poate provoca mult rău victimelor sale. Doamna V. este un astfel de exemplu.

Ca în multe alte situații similare, și aici alcoolul joacă un rol: „Soțul meu bea și din cauza alcoolului vorbește vulgar, indiferent față de cine, pentru el nu contează: copil, vecini, oricine, dar în special eu, copilul și părinții mei”, spune doamna V.

Abuzurile au început cam din 2008, pe când copilul lor avea șase luni; doamna V. și soțul ei s-au căsătorit în 2007, iar băiețelul s-a născut în anul următor. „Țin minte că țineam cu copilul pe picioare – pentru că eu până la șase luni nu l-am legănat – și am fost nevoită să-l dau jos ca să mă apăr, pentru că a început să mă scuipe, să-mi zică tot felul de vorbe.”

La violențele verbale s-au adăugat, uneori, cele fizice. „Când nu mă pot înțelege cu el, ca să iasă afară din cameră să se liniștească sunt nevoită să-l îmbrâncesc, să-l împing, apoi trebuie să țin de ușă ca să nu intre.”

Pe lângă brutalizarea fizică, doamna V. este expusă și amenințărilor: „Dacă are ceva în mână, spune «acum dau cu asta în tine, acum bag cuțitul în tine».” Chiar dacă bărbatul nu trece la fapte, femeia este îngrijorată. „De asta îmi e teamă, în momentul în care este sub influența alcoolului nu știu ce reacție va avea.”

Deocamdată, procesul de divorț este în curs, iar femeia spune că este hotărâtă să continue cu finalizarea formalităților, mai ales că lucrurile merg „din rău în mai rău”.

Uneori, identificarea primelor semne ale viitoarelor abuzuri este din păcate tardivă. Soțul doamnei V., de exemplu, s-a apucat de băut în 2008, la doi

ani de când se cunoscuseră și la un an după căsătorie. Abuzurile nu încep dintr-o dată, ele se dezvoltă în timp. „A început câte un pic, câte un pic, să zică tot felul de vorbe, pentru mine a fost o mască pe care abia atunci și-a scos-o”, spune femeia. „Eu îl avertizasem încă de când ne cunoscuserăm, i-am spus că nu sunt de acord cu alcoolul și țigările. Pe parcurs am văzut că totul este OK, nici nu-mi imaginam că există un om ca el, așa de bun și de la locul lui.”

Lucrul cel mai rău este că potențialul negativ al abuzurilor verbale se răsfrânge mai ales asupra copilului. „Mie mi-e frică să nu devină un copil violent, mi-e teamă ca văzând toate vulgaritățile astea în casă să nu se exprime la fel și în afară. Cu anumiți copii, pe care nu-i suportă, nu vorbește frumos, asta mă îngrijorează. Îl supraveghez ca să văd cum reacționează față de ceilalți copii și atunci când rămânem noi singuri încep să-i explic că nu e frumos să faci ce a făcut, ca să înțeleagă.”

Inevitabilele apeluri la Poliție, cum se poate bănuși, n-au dat rezultate. „Fostul șef [*de post, n.n.*], care acum nu mai este, a venit de vreo două ori, l-a ridicat, apoi m-am trezit cu el acasă. L-am sunat pe șeful de post și nu mi-a răspuns la niciun telefon. Iar el [*soțul, n.n.*] îmi spunea «vezi, nici Poliția n-are ce să-mi facă». Pentru el Poliția nu există, și nici pentru mine, m-am lămurit. Am dat două declarații, polițiștii care lucrează acum în localitate l-au amendat, dar amenzile au venit la domiciliul părinților, unde e el luat în spațiu, și tot eu trebuie să le plătesc. De când s-a angajat, de vreo două luni de zile, fac în așa fel încât să iau bani din salariul lui ca să plătesc amenzile. A fost inspector la primăria Botoșani, a fost 14 ani căsătorit acolo. Acum are un post de pază la aeroport, la Otopeni. Nu știu cum face față acolo, pentru că întotdeauna când vine acasă e knock-out, băut rău și pornit pe scandal.”

Responsabilitatea agenților de poliție în această privință nu poate fi subliniată îndeajuns de mult. Dincolo de numeroasele cazuri în care polițiștii chemați să constate agresiunea nu au făcut nimic sau s-au rezumat doar la a restabili liniștea, Elena Sălculescu, jurista Fundației Estuar, dă exemplul unor situații complet opuse, în care agenții își fac meseria cum trebuie: „Există secții de poliție unde – am văzut asta – există modele de cereri pentru emiterea unui ordin de protecție și unde polițiștii ajută femeia să completeze un astfel de act. Din punct de vedere juridic, această cerere trebuie să aibă o anumită formă. Am văzut și polițiști care fac aceste

lucruri, ceea ce e mare lucru. De asta pot spune că sunt situații în care polițistul sau polițiștii joacă un rol foarte important în demersul pe care îl face femeia. Poliția este primul punct de contact, acolo victima face primul pas. De multe ori, am sfătuit victima să nu se ducă la Poliție, ci direct la parchet ca să facă plângerea. Sunt și femei care completează astfel de cereri direct la instanță.

Trebuie informate femeile, în primul rând, că există acest instrument legal și, în al doilea rând, trebuie sprijin din partea punctului de intrare în sistem, care este Poliția. Ar mai putea fi vorba și de Salvare, chiar și de medicii de la Urgență, de la IML, care constată agresiunea.”

Din punctul de vedere al psihologului Adrian Florin Socol, Poliția ar trebui să aibă și să utilizeze protocoale de intervenție pentru astfel de cazuri (și nu numai!), cu o listă-tip de acțiuni ce trebuie făcute pentru a se asigura integritatea victimei și informarea ei asupra posibilităților pe care le are la îndemână. Femeile aflate într-o relație cu un soț sau partener violent se văd adesea pe sine ca victime, gândindu-se că nu au capacitatea, abilitățile de a duce o astfel de luptă. Însă pe de altă parte ele se pot vedea și ca supraviețuitoare, folosind toate căile de acțiune pe care le au la dispoziție.

Situația materială a doamnei V. este una delicată; calificată ca tricoteur, nu lucrează deocamdată, având un handicap din naștere, și trăiește din indemnizația primită de la stat. „Am fost să mă angajez, dar pentru nimeni existența mea nu pare utilă la ceva. Sunt inactivă, din punctul de vedere al multora.”

Ce urmează este un episod care pune în lumină defectele birocrăției românești și inerția generalizată din aparatul administrației publice: „Am fost chiar trimisă – erau locuri de muncă pentru persoanele cu dizabilități, în Târgoviște – exact la punctul unde se lucrează cu aceste persoane. Am fost pusă la probă de lucru. Eu, nefăcând niciodată croitorie, știu totuși să cos la mașină, dar la mașină manuală, nu electrică. Lor le-a fost frică, vezi, Doamne, că se va întâmpla ceva cu mine dacă vor avea comenzi mai mari. Mă puneau în ipostaze în care să mă simt eu prost, înțelegeți? Asta m-a deranjat foarte mult.”

Lipsa unui loc de muncă a făcut-o pe doamna V. să se auto-izoleze. Doar discuțiile cu duhovnicul ei (la care se referă ca la o „terapie”) și nașterea copilului au repus-o, cel puțin în parte, pe picioare. Parohia locală îi mai ajută de fiecare Crăciun cu ce se mai strânge din ce se colectează. „Cu

indemnizația pe care o am e mai greu să mă descurc, aș vrea să lucrez, să am un venit în plus, ca să pot să-mi întrețin băiatul cum trebuie. Aș putea să lucrez și pe calculator, de acasă, poate să completez formulare, ceva care să-mi permită să stau în preajma copilului, să nu fiu departe de el. Aici e problema, dacă plec de acasă copilul nu va mai avea cu cine să stea.

L-am înscris la muzică, la Palatul Copiilor din Târgoviște. Sunt mulțumită pentru că este gratuit, caut să fac în așa fel încât să fie totul gratuit, dar nu știu dacă sunt cursuri bune sau nu. L-am dat și la engleză, de citit l-am învățat să citească de la vârsta de trei ani. Dar mai intervin și probleme neprevăzute; când s-a îmbolnăvit a trebuit să intru în banii pe care îi aveam deoparte pentru locurile unde trebuie să meargă el. Eu vreau să lucrez, să prestez, să am un ban care să știu că e scos din mâna mea, nu vreau bani degeaba. Vreau să demonstrez că noi, persoanele cu handicap, nu suntem o pleavă, așa cum suntem considerați.”

1. Căsnicia ca închisoare.....	3
2. Drumul către libertate	8
3. Lecții de supraviețuire	13
4. Victima colaterală	18
5. Teama de ceilalți	23
6. Voluntariatul ca misiune	27
7. Recăpătarea mândriei	30
8. Cu copiii peste mări și țări	33
9. Sacrificiul unei mame	37
10. În căutarea unui viitor	41
11. Un final fericit	44
12. Medicul pacient	47
13. Printre suflete curate	50
14. A nu întoarce și celălalt obraz	54
15. Prima profesoară a propriului copil	58

Titlul programului: Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 - 2013

Titlul proiectului: Servicii integrate de sprijin pentru victimele violenței în familie și persoanelor cu dizabilități

Editorul materialului: Fundația Prețuiește Viața

Data publicării: Octombrie 2015

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod obligatoriu poziția oficială a Uniunii Europene sau a Guvernului României